

RAMAZANSKE BLAGODATI I IBADETI

tekstovi bosanskih imama i alima

Priređivač e-izdanja:
www.dzemat-oberhausen.de
www.bosnamuslimmedia.com

RAMAZANSKE BLAGODATI I IBADETI

tekstovi bosanskih imama i alima

**Pdf izdanje pripremili:
www.dzemat-oberhausen.de
www.bosnamuslimmedia.com**

Ramazan 1430. hidž. god./avgust 2009. god.

SADRŽAJ

DOBRODOŠLICA RAMAZANU - Aljo Cikotić.....	4
DOČEKAJMO RAMAZAN KAO DA NAM JE POSLJEDNJI! - Aljo Cikotić.....	10
MJESEC KADA SU KAPIJE NEBESA ŠIROM OTVORENE - hfz. Mevludin Dizdarević	15
PREPUSTIMO SE RAMAZANU! - hfz. Mevludin Dizdarević	22
RAMAZAN NAM DONOSI SMIRAJ DUŠE - hfz. Mevludin Dizdarević.....	26
MJESEC ISLAMSKOG POSTA JE PROLJEĆE LJUDSKIH DUŠA - Nezir Halilović.....	30
MJESEC ALLAHOVE DŽ. Š. MILOSTI - dr. Fuad Sedić	38
RAMAZAN MJESEC POSTA I RADOSTI - dr. Senad Agić.....	43
KOME I ZAŠTO JE PROPISAN RAMAZANSKI POST?! - hfz. Mustafa Efendić	47
BITKA NA BEDRU - Seid Silajdžić.....	52
RAMAZANSKO PODSJEĆANJE NA UČESNIKE BEDRA I NAŠE BOSANSKE ŠEHIDE I GAZIJE - Šefko Sulejmanović.....	58
ZADNJA TREĆINA RAMAZANA - Ishak Sedić.....	64
RAMAZAN KAO PRILIKA JAČANJA MEĐULJUDSKIH ODNOSA - Abdulkadir Indžić.....	68
VRIJEDNOST RAMAZANSKOG UDJELJIVANJA I NOĆI LEJLETUL-KADR - Abdulkadir Indžić	74
BAJRAMSKE POČASTI MU'MINIMA - dr. Halil Mehtić	79

DOBRODOŠLICA RAMAZANU¹

Zar ne znaš da u godini ima doba koje je plodnije od ostalih, doba u kome lista drveće i cvijeće cvjeta, doba kada je zemlja pogodnija za obradu, kada se sjeme lakše prima i daje dvostruke ili višestruke plodove? To je proljeće koje poljoprivrednici rado čekaju da zasade i posiju ono što žele. Tako je i s ramazanom - on je proljeće za duše.

Piše: Aljo Cikotić

Prođe još jedna godina... Ramazan je opet tu... Nama bi suđeno da ga dočekamo, doživimo i zdušnije se predamo ibadetu, da živimo njegove prelijepo dane i presvijetle noći. Šta misliš, da li ćemo živjeti još toliko da ga ponovo dočekamo, ili će nas u ovom kratkom vremenskom rastojanju smrt preteći pa se više, možda, nećemo ni sresti?

Ima li neko kome Allah garantuje da će mu produžiti život te da će i iduće godine dočekati ramazan? Ko je u to siguran neka odgodi ponešto od svojih poslova. Ali, kako je sudbina nepoznata i skrivena, tako i smrt dođe u trenu i suđeni čas nastupi iznenada!? Tako mi Allaha, zaista je glupo prodati budućnost za sadašnjost, istinsko ubjeđenje zamijeniti sumnjom.

"Šta ti misliš, ako im Mi dopuštamo da godinama uživaju, i naposljetku ih snađe ono čime im se prijete, zar će imati šta od slatkog života koji su provodili?" (Eš-Šu'ara, 205-207)

"I zašto oni ne promise o carstvu nebesa i Zemlje i o svemu onome što je On stvorio, i da im se, možda, kraj njihov primakao? Pa u koje će riječi, ako ne u Kur'an, vjerovati?" (El-E'araf, 185)

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 98, oktobar 2007. god.

Potrebno je čvrsto se odlučiti i dati sve od sebe da se ramazan iskoristi kao jedinstvena, izvanredna prilika. Zar ne znaš da u godini ima doba koje je plodnije od ostalih, doba u kome lista drveće i cvijeće cvjeta, doba kada je zemlja pogodnija za obradu, kada se sjeme lakše prima i daje dvostruke ili višestruke plodove? To je proljeće koje poljoprivrednici rado čekaju da zasade i posiju on što žele. Tako je i s ramazanom - on je proljeće za duše.

Svako dobro i korisno djelo koje čovjek učini u ovom mjesecu raste i razvija se bujnije. Njegov post, namaz, razni oblici dobročinstva donose mnogostruku nagradu. Dosta je samo da je u njemu Noć Kadr. ***"A šta ti misliš šta je Noć kadr? Noć kadr je bolja od hiljadu mjeseci."*** (El-Kadr, 2-3)

Među nama ima i onih koji su do sada propuštali ove prilike, pa je pravo vrijeme da se uključe u redove klanjača, prije nego što posve izgube put.

"O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili." (El-Bekare, 183)

"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla." (El-Bekare, 185)

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., obveseljavao ashabe s dolaskom ramazana. Obavijestio ih je da je to mjesec u kojem se otvaraju vrata milosti i Dženneta a zatvaraju vrata Džehennema i okuju se šejtani. Rekao je Poslanik, s.a.v.s.: ***"Kada nastupi prva noć ramazana, okivaju se šejtani i džinni odmetnici, i zatvaraju se vrata Džehennema, tako da se nijedna više ne otvore, a otvore se vrata Dženneta, tako da se nijedna više ne zatvore, a glasnik poviče: 'O ti koji želiš dobro, pristupi! A ti koji želiš zlo, odstupi!' I Allah tada oslobađa svoje robove iz vatre i to svaku noć."*** (Tirmizi, Ibn Madže)

To je mjesec koji je došao ljudima da im kaže: ***"Milost Allahova je doista blizu onih koji dobra djela čine."*** (El-E'araf, 56)

Mjesec je to koji je došao da opere prljavštinu grijeha čistom vodom pokajanja. Došao je da očisti duše i srca, da ujedini muslimane na pravom putu. Došao je da pruži priliku za pokajanje i vraćanje Allahu, dž.š. **"Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehе oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv'."** (Ez-Zumer, 53)

Dakle, započnimo svoju akciju u ovom blagoslovljenom mjesecu pokajanjem, napuštanjem svega što ne valja i izbjegavanjem svakog grijehа: **"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite."** (En-Nur, 31) Gospodaru naš, oprosti nam! Gospodaru naš, sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni!

Allah, dž.š., u ovom mjesecu izliva svoju milost i ispunjava molbe: **"A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli."** (El-Bekare, 186)

Nakon što ispraznimo svoja srca od mraka strasti, moramo ih napuniti svjetlom mudrosti. Ramazan je mjesec upute i milosti... Upute i milosti koji obuhvataju nebesa i Zemlju, upute i milosti koji su poslani s Neba. Onaj ko napusti pravi put živjet će težak život i na ovom i na budućem svijetu. Kaže Uzvišeni: **"A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem dann ćemo ga slijepim oživjeti. - Gospodaru moj, - reći će - zašto si me slijepa oživio kad sam vid imao? - Eto zašto - reći će On: - Dokazi Naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen."** (Ta-ha, 124-126)

U ovom blagoslovljenom mjesecu Božije kuće, džamije, pune su klanjača, učača, upućivača, i onih koji traže, i onih koji žele uputu... U njemu su srca vjernika prepuna milosti, topline i dobročinstva prema siromahu i siročetu.

Da bismo postigli takav osjećaj moramo izbjegavati lažan govor, prevare, ogovaranje, prenošenje tuđih riječi, nedolično odijevanje i druženje s nevaljalim osobama. Donesimo iskrenu odluku da ćemo ove mubarek dane provesti u dobročinstvu, da ćemo izbjegavati

besposličarenje i gubljenje dragocjenog vremena. Učimo puno Kur'an, istigfar (traženje oprost), zikr (spominjanje Allaha), dove (molbe u kojima tražimo od Uzvišenog Gospodara ono što nam je potrebno). Nastojmo da sve propisane namaze obavljamo na vrijeme vodeći računa da budemo skrušeni i svojim mislima prisutni u namazu. Nastojmo da, pored propisanih namaza, klanjamo i nafilu - dobrovoljne namaze. Cilj propisivanja posta u ramazanu je postizanje bogobojažnosti i ustrajnosti na pravom putu. Uzvišeni kaže: **"O vjernici, propisan vam je post kao što je bio propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili."** (El-Bekare, 183)

Ramazan je dragocjena prilika da zaslužimo Allahovu milost i oprost, da spoznamo put sreće i spasa. Puno je omladine, a i starijih, koji ne znaju za taj put. A kako i da ga upoznaju kada se druže samo sa osobama koje imaju loš govor i loše ponašanje!? Takve osobe nemaju dodira s onima koji klanjaju, poste, čine dobra djela. Oni nisu izabrali put spasa i sreće, ali će se kajati... Ljepotu vjere može znati samo onaj ko je u vjeri, kao što ljepotu sretnog braka može znati samo onaj ko živi u takvom braku.

Brate i sestro!

Vratite se Allahu i pokajte se! Čuvajte namaze, obavljajte ih na vrijeme! Prvo za što ćemo biti pitani na Sudnjem danu je namaz. Namaz je stub vjere. Dođite u džamiju odazivajući se Allahu, dž.š., i Poslaniku, s.a.v.s. Koju šansu poslije ove mislimo iskoristiti? Vallahi, doći će dan kada nam kajanje neće biti od koristi, na dan smrti, a svaki dan čujemo da je neko preselio, danas jedna dženaza a sutra druga. Kaže Uzvišeni: **"Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: - Gospodaru moj, povrati me, da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio! - Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti, - pred njima će prepreka biti sve do dana kada će oživljeni biti."** (El-Mu'minun, 99-100)

Pored onosvjetskih, ahiretskih sevapa i nagrada, post ima neosporne i ovosvjetske, dunjalučke koristi. Post je zdrav. Postoje klinike koje liječe neke kategorije bolesnika metodom uzdržavanja od hrane. Mi muslimani na ramazanski post gledamo sa šerijatskog aspekta - da je to Allahova naredba, ibadetska samokontrola i izgrađivanje

osjećaja blizine Allaha, dž.š., i Njegovog konstantnog praćenja, što čovjeka čini odgovornim da kontroliše svoje postupke i bude koristan član zajednice. U hadisu Džibrila, a.s., na pitanje o ihsanu, Poslanik, s.a.v.s., odgovara: *"Da Allaha obožavaš kao da Ga vidiš, pa iako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi."* Postač se približava sferama ihsana i doista, njega ne može niko kontrolisati osim Allaha, dž.š. Poslanik, s.a.v.s., kaže: *"Kada zapostiš, neka poste uši tvoje, i oči tvoje, i tvoj jezik neka posti od laži i onog što je zabranjeno, i ne uznemiravanje! Neka se na tebi ogledaju post i smirenost. Učini da ti dan posta ne bude kao dan kada se mrsiš!"*

Ebu Hurejre, r.a., prenosi Poslanikovo, s.a.v.s., kazivanje: *"Uzvišeni Allah je rekao: 'Svako čovjekovo djelo pripada njemu, osim posta; post je Moj i Ja ću za njega posebnu nagradu dati. Post je štit, pa kada neko od vas posti neka ne govori bestidne riječi i neka ne viče... Ako ga neko opsuje ili napadne, neka kaže: 'Ja postim'... Tako mi Onoga u čijoj je ruci Muhammedov život, zadah iz usta postača je kod Allaha vredniji od mirisa miska... Postač se sreće s dvije radosti: kada iftari obraduje se, a kad umre i sretne se sa svojim Gospodarem obraduje se svom postu..."* (Muslim, Ahmed, Nesai)

Uzvišeni Allah obećava posebnu nagradu postačima, pripremio je za njih i posebna vrata u Džennetu po imenu Rejjan. Poslanik, s.a.v.s. kaže: *"U Džennetu su vrata Rejjan kroz koja će ući samo postači na Sudnjem dann. Reći će se: - Gdje su postači? Ustat će i samo će oni ući. Kada uđu, zatvorit će se i niko više neće ući."*

Nagrada slijedi i odmah nakon ramazana, prema riječima Poslanika, s.a.v.s.: *"Ko isposti ramazan s imanom, iskreno tražeći i želeći Allahovo zadovoljstvo i nagradu, Allah, dž.š., će mu oprostiti prijašnje grijeha."* (Muttefekun alejhi)

"Allah, dž.š., propisao vam je ramazanski post kao strogu obavezu, a noćno klanjanje vam je sunnet. Ko ga isposti i isklanja s imanom, iskreno tražeći i želeći Allahovo zadovoljstvo i nagradu, izaći će iz ramazana čist od grijeha kao na dan kada ga je majka rodila."

Nadam se da će ove riječi pronaći uši koje će ih čuti i budna srca koja će ih razumjeti i prihvatiti. Gospodaru naš, učini nas dostojnim Svoje milosti i nadahni nas da slijedimo Tvoju uputu!

Ramazan je mjesec rahmeta - Allahove milosti, magfireta - Allahova oprosta i oslobađanja od džehennemske vatre. Iskoristimo zato ramazanske dane!

DOČEKAJMO RAMAZAN KAO DA NAM JE POSljednji!¹

Ramazan je naš najdraži gost. On će nas oplemeniti ako prema njemu budemo plemeniti. S njegovim dolaskom osjećamo dolazak berićeta i raznovrsnih dobara. To je gost kojeg treba lijepo dočekati. Možda de ga neko od nas dočekati posljednji put. Zato, lijepo ugostimo dragog nam gosta!

Piše: Aljo Cikotić

Kada čovjek obavlja neki posao, ili posjećuje određeno mjesto, ili se sastane s određenom osobom i pomisli da to neće imati priliku drugi put učiniti, to mu pojačava osjećaj da se tom prilikom treba što bolje iskoristiti jer se ona neće ponoviti. Kada su ashabi slušali Poslanikov, s.a.v.s., savjet od kojeg su im oči suzile i srca podrhtavala, kazali su mu: - Kao da je to oproštajni, posljednji savjet onoga koji odlazi i neće se više vratiti!? (Tirmizi) Na Oprosnom hadždžu Poslanik, s.a.v.s., je okupljenim muslimanima uputio riječi upute i savjete koji su bili sažetak dugogodišnjeg poslanstva. Iz navedenog shvatamo i tajnu njegova savjeta koji je uputio jednom od ashaba kada mu je rekao: «*Kada ustaneš da namaz obaviš, klanjaj ga kao da ti je posljednji u životu!*» (Ibn Madže)

Zamislimo čovjeka koji iskreno klanja određeni broj rekata znajući da su mu posljednji koje će obaviti na dunjaluku... Potrudit će se da ih upotpuni, da bude skrušen, iskren u dovama!? Poslanik, s.a.v.s., nas upućuje i savjetuje, a samo Allah zna kako ćemo se osloboditi zamke transformacije ibadeta u adetobičaj.

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 96/97, septembar 2007. god.

Zašto i mi ne bismo nastojali da u sve naše ibadete unesemo sebe, da ih obavljamo na način kao da su nam posljednji koje činimo?! Svakako smo na putu bez povratka. Nije naš namaz jedino što je je izloženo opasnosti da se transformiše iz ibadeta u adet.

Ramazan nam je najdraži gost. On će nas oplemeniti ako prema njemu budemo plemeniti. S njegovim dolaskom osjećamo dolazak berićeta i raznovrsnih dobara. On je gost kojeg treba lijepo dočekati. Možda će ga neko od nas dočekati posljednji put u životu. Zato, ugostimo lijepo dragoga gosta! Iskoristimo se trenucima koje imamo priliku provesti s njim!

Zamisli, dragi brate, da dočekuješ veoma dragog gosta, a znaš da ćete se za nekoliko dana rastati i da ga više nikada nećeš vidjeti! Kako bi ga dočekao i ugostio?! Da li bi se potrudio da ga što bolje ugostiš, da mu što više pažnje posvetiš i dobročinstva ukažeš?

Poštovani i dragi čitaocē ovih redaka, hajde da skupa pokušamo zamisliti i dokučiti osjećanja koja ima onaj koji se s nekim voljenim trajno rastaje - da bismo tako ojačali naše vjerovanje i proveli ovaj mubarek mjesec toliko brižno kao da nam je posljednji u životu.

Pokušajmo skupa analizirati sljedeće stavke kako naš post ne bi bio samo puki običaj već istinski ibadet - pokornost Allahu, dž.š., protkan istinskom ljubavlju i zadovoljstvom:

Mi postimo svake godine ramazan ali, u slučaju većine nas, činimo to da obavimo dug i ono što nam je farz - stroga obaveza. Neka ovogodišnji post bude sa željom da ostvarimo i postignemo suštinsku blagodat posta, da to činimo čvrsto vjerujući i nadajući se Allahovoj nagradi i oprost u grijeha, a njih imamo puno.

Nastojimo da svake godine po nekoliko puta proučimo hatmu - cio Kur'an - u toku ovog mubarek mjeseca. Neka nam ove godine cilj bude da jednu hatmu proučimo u namjeri da dubinski shvatimo i zanijetimo izvršavati sve kur'anske propise, a ne da samo vodimo računa o ispravnom izgovoru harfova.

Obilazimo u toku ramazana džamije kako bismo klanjali za imamom koji ima lijep glas. Neka ove godine naša težišna briga bude da pronađemo mjesta gdje se klanja što potpuniji i ispravniji namaz.

Vodimo brigu da od početka ramazana sve namaze obavljamo u džematu. Neka ove godine naša pažnja bude usmjerena na to da svaki namaz klanjamo na vrijeme, ne kasneći na početni tekbir.

Svake godine nastojimo priuštiti sebi i ukućanima lijepu hranu i dunjalučke blagodati. Ove godine nastojmo da svojim ukućanima ponudimo, pored ovosvjetske, i duhovnu hranu koja će obogatiti i osnažiti njihovu dušu.

Kada uspijemo obveseliti svoju porodicu i unijeti u nju lijepo raspoloženje i osjećaje, nastojmo da ta osjećanja proširimo i na druge porodice.

Svake godine udjeljujemo sadaku u namjeri da pomognemo onima kojima je potrebna naša pomoć. Neka naša ovogodišnja sadaka bude sa nijetom da njome pomognemo sebe, svoje duše, da ih Allah, dž.š., očisti od grijeha i da se tom sadakom ugasi Allahova srdžba.

Ko je u mogućnosti nastoji da uz ramazan obavi i 'umru radi njene izuzetne vrijednosti. Ukoliko neko od nas, s Allahovom dozvolom, ove godine bude u prilici obaviti 'umru, neka to bude s nijetom da se njom očisti od prethodno počinjenih grijeha. Kada bude obavljao posljednji tavaf oko Kabe, neka se toga sjeti i to zaželi.

U toku ramazana nastojimo činiti dobra djela. Nastojmo dobro prenijeti i na druge tako što ćemo im pokloniti knjigu ili uputiti koristan savjet.

Od dova koje učimo mi imamo korist. Milionima muslimana su potrebne naše dove, posebno u ovom blagoslovljenom mjesecu. A meleki će govoriti: amin!

Plemenitost je pohvalna osobina koja dolazi do izražaja posebno u toku mubarek ramazana, u manjem ili većem obimu. Nastoj da popraviš odnos s onim s kim ti odnosi nisu na zavidnom nivou, te da

popraviš i obnoviš rodbinske veze s onima s kojima su te veze prekinute.

U toku ramazana izolujemo se od ljudi u i'tikafu. Nastojmo ove godine odvojiti se sami sa sobom u namjeri da preispitamo svoju dušu i svedemo račune sa sobom. Može se dogoditi da nas iznenada zadesi smrtni čas i da u kaburu budemo ispitivani prije nego smo na dunjaluku preispitali sebe šta smo propustili od obaveza prema Uzvišenom Allahu.

Drago nam je organizovati iftare postačima, ali ima onih koji to čine da bi se pokazali pred drugima i da bi dobili pohvale. Za takvo djelo nema sevaba. Neka naši nijjeti budu čisti od rijaluka (želje da se drugima prikazujemo) i neka budu iskreni u ime Allaha, dž.š. Neka se na našim iftarima obavezno nađe i po koji siromah.

Nahriniti gladne postače je lijepo i pohvalno djelo, ali je duhovnošću nahraniti izgladnjela srca - stroga obaveza. Nastojmo uložiti maksimum napora i na jednom i na drugom planu!

Približi se u safu onima koje ne poznaješ! Upoznaj se s njima na način da se međusobno zbližite. Poravnavanje safova u namazu iza imama je s ciljem uvezivanja i ujedinjenja muslimanskih srca u vjeri, na pravom putu.

I ja i ti imamo neprijatelje. Zaštitimo se od njih dovom. Mnogo je slučajeva da se neprijatelj preobrazi u prijatelja sebebom dove.

Svake godine slušamo o velikim vrijednostima mubarek ramazana. Učini da ti ove godine najveća briga bude da iskoristiš sve blagodati s kojima dolazi ovaj mubarek mjesec!

Vrijednost ramazana se povećava u Noći kadr. Da li si razmišljao o tome da si možda proteklih godina propuštao njene prilike i vrijednosti? Iskoristi se time ove godine i provedi što više vremena u ibadetu, zikru i dobročinstvu, jer možda je više nećeš doživjeti!

Kada ramazan prođe, zamoli Allaha, dž.š., da ti ukabuli ono što si učinio i da ta djela ne budu uzalud, jer ne znaš da li ćeš ga više ikada dočekati.

Ako sljedeće godine doživiš ramazan, a Allaha, dž.š., molimo da dočekamo i taj i još mnoge ramazane, onda ga opet iskoristi kao da ti je posljednji u životu!

Ovo su neke napomene koje mogu biti korisne, koje nam mogu pomoći da ovaj mubarek mjesec iskoristimo na što bolji način, da donesemo čvrstu odluku da ćemo krenuti iznova, uz iskreno pokajanje i povratak Allahu, dž. š.

Allahu dragi, blagoslovi nam ramazan! Pomozi nas da ga ispostimo na ispravan način i da sve namaze u njemu na vakat obavimo! Učini da na njegovom kraju budemo u skupini onih koje si oslobodio džehennemske vatre!

Neka je neizmjerena hvala Ahlahu, dž.š., Gospodaru svih svjetova s čijom blagodatí se upotpunjuju dobra djela.

MJESEC KADA SU KAPIJE NEBESA ŠIROM OTVORENE¹

Doista, pojava Kur'ana je, nesumnjivo, najveći blagoslov i svakako najdramatičniji događaj u povijesti ljudskog roda. Dovoljno je samo baciti pogled na geopolitičku kartu onovremenog svijeta pa da se dobije jasna slika o tektonskim promjenama koje će Kur'an donijeti. Sjetimo se samo drevnih hiljadugodišnjih carstava - Perzije i moćnog Bizanta. Ta carstva vladala su svijetom, a islam će ih u sebe inkorporirati. Od krucijalnog je značaja pojmiti da je kršćanski svijet prije islama bio koncentrisan oko Sredozemnog mora a Evropa se smatrala barbarskom i negostoljubivom.

Piše: hfz. Mevludin Dizdarević

U jednoj hikaji kaže se kako je Musa, a.s., nakon razgovora s Allahom, dž.š., dobio naredbu da, kada se probudi, prvo što vidi - pojede, drugo - da zakopa, a da od trećeg glavu okrene. Zbilja, kada se Musa, a.s., probudio, začudio se jer je ugledao brdo pred sobom. No, Allahova naredba mora se ispoštovati i on odluči da ga u komadićima počne gutati. Kada je rukom posegnuo ka brdu, Allahovom voljom, ono se pretvori u jednu smokvu i on je stavi u usta. Novo čudo bilo je u tome što ništa slađe i ukusnije u životu nije progutao.

Kada je dalje krenuo, ugledao je hrpu zlata i dragulja. Sjeti se da mu je naređeno da to zakopa i on počne zemlju navlačiti na blago, ali što ga je više prekrivao, hrpa se povećavala. Pošto se uvjeri da taj dio posla ne može završiti, on krenu dalje svojim putem.

Treće što je ugledao bila je lešina koja je širila neugodni smrad. Rečeno mi je da okrenem glavu, pomisli Musa, i on to učini. Pošto je

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 96/97, septembar 2007. god.

bio radoznao, jedva je čekao da upita Allaha koja je mudrost u ovim naredbama. Kada je Allahu saopćio da je obavio svoju zadaću, Allah mu reče: »Jesi li vidio koliko veliko je ono brdo?« «Jesam», odgovori Musa. «Ono brdo je tvoja srdžba. Kada je progutaš, postaje ukusna. Ono zlato i dragulji su tvoja dobra djela. Što ih više budeš skrivao od ljudi, ona za mene imaju sve veću vrijednost. A uginuli pas, to je slika dunjaluka. Ako mu se budeš posvetio, da znaš šta voliš».

Ova hikaja se vjekovima prepričava po tekijama i derviškim halkama i kazuje da je jedna od suštinskih odlika iskrenih Allahovih robova samokontrola, tj. ovladavanje samim sobom. Za uspjeh u bilo kojem segmentu života, bilo da se radi o duhovnom rastu, intelektualnom, poslovnom ili sportskom, uslov svih uslova je upravo taj, da čovjek bude kadar sebi reći NE. Ustvari, čovjek čovjekom postaje upravo onda kada u sebi sakupi snagu da pobijedi svoj nefis, ali ne na način da ga uništi, što i nije i nemoguće. Već, da on bude gospodar nefisu, a ne da nefis bude gospodar njemu. Nefis je nužan za život čovjeka i on služi da od nas odbije ono što nam šteti i da pribavi sve što je potrebno našem tijelu, kao što su hrana i piće. Nefis je dobar kada je sluga, ali je loš kada postane gospodar, tada čovjek gubi svoje ljudsko lice i postaje čak i gori od životinje. Težnja ka zauzdavanju svojih prohtjeva i ograničavanju želja temeljna je nakana i ramazana, blagoslovljenog mjeseca u kojem se i sada nalazimo. Islamski mislioci vole kazati da je ovaj mjesec karakterističan po najintenzivnijoj komunikaciji između Neba i zemlje, po tome što su u ovim danima i noćima «kapije nebesa širom otvorene», kako to veli S.H. Nasr.

Treba podsjetiti da se komunikacija između Stvoritelja i stvorenog odvija u dvije relacije i svaka ima svoje metode. Allah, dž.š., sa svojim robovima komunicira putem objave kojom On šalje svoju živu riječ i naputak za djelovanje. Drugi obzir ove relacije je stvaranje svijeta, tj. postavljanjem znakova u cjelokupnoj prirodi kojima nam Allah govori o sebi i šalje poruke «onima koji su razumom obdareni». Drugi smjer a isti pravac ovog odnosa je relacija stvorenje-Stvoritelj, koja se realizira namazom, učenjem Kur'ana, dovama, dakle, onim

tanahnim drhtajima duše koji se tako živo osjećaju u ramazanu.² Da je ovo tačno, posvjedočuje i činjenica da u časnoj Knjizi, netom nakon ajeta o postu i ramazanu, slijedi veličanstveni ajet o dovi: **«A kada te robovi Moji za mene upitaju, Ja sam sigurno blizu: odazivam se molbi molitelja kada me zamoli. Zato, neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu»** (Al-Baqara 186.).

Ovu tezu o mjesecu ramazanu kao živoj i neprekinutoj komunikaciji između Stvoritelja i čovjeka potkrepljuje i hadis Muhammeda, a.s., koji veli da je u ovom mjesecu «disanje postaća tespih a spavanje ibadet». Dakle, ova veza ostaje živa i kada utonemo u san i prividni gaflet. K tome, gotovo sve objave koje je Allah, dž.š., slao preko svojih poslanika svoje ozbiljenje su doživjele upravo u ramazanu, počevši od suhufa Ibrahimovih, a.s., do Kur'ana i Muhammeda, a.s. Posljednja objava počela je stizati u neparnim noćima zadnje trećine ramazana koju Milostivi imenuje Lejletul-kadrom. Ovo je nesumnjivo najznačajnija noć u godini, koja je toliko značajna da je sam Allah, dž.š., upoređuje sa «hiljadu mjeseci» (Al-Kadr, 3.). Kada tumači Kur'ana komentarišu ove stavke, vole kazati da se ovdje ne radi o doslovnoj komparaciji već da hiljadu označava nebrojeno, nešto što se ne da usporediti i samjeriti. Te noći se Milostivi Allah posljednji put u ljudskoj povijesti čovjeku obratio u formi riječi, u obliku Knjige. Noć kadr je jedina noć koju Allah, eksplicite, imenuje mubarek (blagoslovljenom) noći i nju je, kao malo šta drugo, Allah, dž.š., direktno atribuirao tim časnim nazivom. To, samo po sebi, rječito kazuje o veličini i značaju koji ona donosi.

Riječ mubarek u Kur'anu

Kur'an je jedina knjiga koja je sačuvana od svake dvojbe. To je knjiga koja u sebi sabire i sususira mudrost svih ranijih poslanika i svih

---

² O komunikativnom suodnosu Boga i čovjeka vidi: Toshihiko Izutsu, «*Temeljna struktura kur'anskog pogleda na svijet*», Semantika Kur'ana, Bemust, Sarajevo, 1998., str. 159.

ranijih objava. Kur'an je toliko savršen da nijedna riječ, nijedno slovo u njemu nije bez smisla, bez razloga. Nešto drugo je - da li mi taj razlog razumijemo i da li smo kadri da ga pojmimo svojim intelektualnim i naučnim kapacitetima i mogućnostima. Podsjećamo da je trebalo da prođu vjekovi da ajeti o dva mora koja se dodiruju ali se ne miješaju postanu malo jasniji. Zanimljivo je da Kur'an nekoliko važnih pojmova oslovljava terminom *mubarek*, što jamačno potcrtava njihov značaj i specifičnu težinu. Riječ *mubarek*, u svojoj osnovi, znači razvijanje, povećavanje, sreća, blagodat, blagostanje. Iz istog korijena je i riječ *tebrik* i *tebareke*. Prvo znači - dova za povećanje i sreću, a drugo je lijepo Allahovo ime, smatrati svetim, uzvišenim.³ Imenovati nešto *mubarekom* znači posvjedočiti da se u tome nalazi Allahov blagoslov, da je to, Allahovom voljom, drugačije od ostalog. *Mubarek* je ono što sa malo daje puno. Ša'ravi kaže da je «bereket onda kada nam nešto daje više nego što očekujemo».⁴ Vidimo da riječ *mubarek* ima daleko šire značenje od riječi *blagoslovljen/a*, kako je najčešće prevodimo.

Šta, dakle, Allah imenuje *mubarekom*?

Drvo masline Allah, dž.š., imenuje *mubarek* drvetom. U *Ajetu-nur* Allah, dž.š., veli «**...koja se užije blagoslovljenim drvetom maslinovim**» (An-Nur, 35.). O značaju masline kazuje podatak da se Allah, dž.š., kune maslinom: **»Tako mi smokve i masline i Sinajske gore i grada ovog bezbjednog**» (At-Tin, 1-3.). Čak je i Poslanik, a.s., preporučio upotrebu maslinovog ulja: **»Jedite ulje i mažite se njime. Ono potiče od blagoslovljenog drveta**». Stanovnici ostrva Krit su bili poznati po tome što konzumiraju dosta ulja. Zahvaljujući i tome procenat oboljelih od srčanih bolesti i raka na ovom ostrvu je najmanji u svijetu. Naučnici su utvrdili da se radi o tome što oni koriste uglavnom maslinovo ulje koje smanjuje holesterol u krvi ali samo onaj štetni dok na korisni holesterol ne utječe.⁵

---

³ Teufik Muftić, *Arapsko-srpsko-hrvatski rječnik*, Sarajevo, 1984. str. 203.

⁴ Muhammed M. Ša'ravi, *Nafaka*, izdavač, prevodilac, Sarajevo, 2007. str. 45.

⁵ Hassan Šemsi Baša, *Islamom i medicinom do zdravog života*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2006. str. 33-37.

Kjabu je Allah učinio mubarekom. «*Prvi hram sagrađen za ljude jeste onaj u Bekki, blagoslovljen je on i putokaz svjetovima*».⁶

Isau, a.s., dat je atribut mubarek: «*I učinio me je mubarekom gdje god bio*» (Merjem, 31). Za Isa'a a.s. Gejlani veli da je od njegova bereketa i «pojavljivanje ploda osušene palme njegovoj iskrenoj majci Merjem, alejhasselam, te izviranje vode ispod njega»⁷ kada su je porođajni bolovi obuzeli.

Voda je u Allahovom govoru također *mubarek*: «*Mi s neba spuštamo blagoslovljenu vodu*» (Kaf, 9.). Sve što postoji nastalo je od vode i iz vode. Život bez vode nezamisliv je i nemoguć. Kada naučnici šalju sonde u kosmos da ispituju postojanje života na drugoj planeti jedini im je zadatak da otkriju ima li tragova vode, jer gdje ima vode ima i života.

Voda je Allahov dar nad darovima. Procjenjuje se da 70 posto planete pokriva voda. Međutim, u najvećoj mjeri radi se o vodi koja nije za piće. To je slana voda, neupotrebljiva kada je u tom stanju. Samo 5 posto ukupne količine vode na planeti je slatka i upotrebljiva voda. No, kada se u procesu kruženja vode ti ogromni okeani i mora isparavaju, oni u pari ne nose so i štetne materije već se voda vraća na zemlju u formi kiše koja je slatka, zdrava i korisna za život. Sve to dešava se mimo čovjeka i njegove volje. Čovjek ne zna kako da napravi vodu, on samo zna kako da je potroši i zagadi. Također milost Allahova je da voda pada svima i svi je mogu uhvatiti i naći koliko im je potrebno. «Voda predstavlja nafaku za čitav svijet - za vjernika i nevjernika, dobrog i grijешnog».⁸ Bilo bi nam uistinu teško da je ljudima data vlast da raspoložu ovim darovima.

Kao što imućan svoju zahvalnost manifestuje davanjem, a siromašan strpljenjem, tako se i zahvalnost za vodu kao dar pokazuje

---

⁶ Ali Imran, 135. Besim Korkut je ispravno riječ Bekka preveo kao Mekka, mada je Bekka dolina gdje se nalazi grad Mekka. Riječ je o tome da se ove riječi koriste kao sinonimi.

⁷ Abdul Kadir Gejlani, *Gunja 5*, Kadirijsko-bedevijska tekija Čeljigovići, Sarajevo, 2004. str. 74.

⁸ *Nafaka*, citirano djelo, str. 14.

brigom o svakoj kapi koja se potroši i svijeću o vodi kao Allahovom daru.

Za planinu Sinaj, gdje se Musa, a.s., susreo sa Svoriteljem svjetova i gdje je primio Tevrat kaže se da je *mubarek*: «**A kada dođe do vatre, neko ga zovnu s desne strane doline, iz stabla u blagoslovljenom kraju.**» (Al-Qasas, 30.)

I za islamski pozdrav, kao univerzalni pozdrav svih Allahovih poslanika, kaže se da je *mubarek*: «**A kada ulazite u kuće vi ukučane pozdravite pozdravom od Allaha propisanim, blagoslovljenim i uljudnim.**» (An-Nur, 61.)

Mubarek Kur'an

Mubarek se kaže i za noć u kojoj je počelo objavljivanje Kur'ana: »**Mi smo počeli u blagoslovljenoj noći da je objavljujemo.**» (Ad-Duhan, 3). Povrh toga što je Noć kadr blagoslovljena i sam Kur'an se na četiri mjesta imenuje istim terminom. »**A ova Knjiga, koju objavljujemo, blagoslovljena je.**»⁹ Ova činjenica dovoljna je sama za sebe da potvrdi grandioznost Kur'ana i noći u kojoj je objavljen. Doista, pojava Kur'ana je, nesumnjivo, najveći blagoslov i svakako najdramatičniji događaj u povijesti ljudskog roda. Dovoljno je samo baciti pogled na geopolitičku kartu onovremenog svijeta pa da se dobije jasna slika o tektonskim promjenama koje će Kur'an donijeti. Sjetimo se samo drevnih hiljadugodišnjih carstava - Perzije i moćnog Bizanta. Ta carsva vladala su svijetom, a islam će ih u sebe inkorporirati. Od krucijalnog je značaja pojmiti da je kršćanski svijet prije islama bio koncentrisan oko Sredozemnog mora a Evropa se smatrala barbarskom i negostoljubivom. Islam je izgurao kršćanstvo s obala «maternice svijeta», kako se imenuje Sredozemno more, te je ono našlo svoju postojbinu na dalekom i negostoljubivom sjeveru. Vjekovima kasnije to

---

⁹ Al-An'am, 92., sličan se ajet nalazi u istoj suri 155. ajet, u suri Sad 29. te u suri Al-Anbija 50. «*A i ovaj Kur'an je blagoslovljena pouka.*».

more će, kao žila kucavica tada poznatog svijeta, biti «unutrašnje jezero» moćnog islamskog carstva. Paradoksalno je, ali tačno, da je islam od Evrope načinio kršćanski kontinent.

No, sve ove i mnoge druge posljedice jesu direktni plod i rezultat epohalnog susreta u pećini Hira kada je Muhammed, a.s., u mrkloj noći začuo nepoznati glas «Ikre'». Dok su svi spokojno spavali samo jedan je čovjek bio budan. To je bila ona grudva s vrha brda koja se pretvorila u lavinu i tako promijenila svijet. Ako se to desilo jednom, može i drugi put, samo valja ponovo čuti «Ikre'».

PREPUSTIMO SE RAMAZANU!¹

Čovjek je biće koje stoji na sredokrači između onoga što ne može biti, a to je melek, i onoga što ne smije biti, a to je životinja. I tu je ishodište cjelokupne drame ljudske egzistencije, sva složenost života i njegova zanimljivost.

Piše: hfz. Mevludin Dizdarević

U nekom davno prošlom vaktu i zemanu bijaše izvjesni čovjek koji je imao odveć neposlušna sina. Sin je svome ocu velike brige zadavao i počesto ga, svojim ružnim djelima, stavljao na muke. Nakon silnog zlopaćenja i trpljenja sinovljeve zlobe otac bi, počesto, kazao da njegov sin nikada čovjek neće postati. Nakon što je jedan od velikih pasjaluka svome ocu napravio, sin je odlučio da ode u svijet ne bi li tamo našao glavi selameta.

Idući putovima bjelosvjetskim, naišao je na vojsku koja se bila utaborila i, s obzirom da je bio željan životnih izazova, on im se priključi. Godine su prolazile i mnogo vode je proteklo. U međuvremenu se mladić isticao svojom hrabrošću i vještinom pa su mu ljudi davali sve veće i značajnije položaje da bi, na koncu, završio s najvećom počasti koju je jedan čovjek mogao svojim znanjem i sposobnošću ostvariti - postao je veliki vezir.

Kada je na jednom od svojih putovanja prolazio podno rodnog sela, on se sjeti svojih korijena i starog oca te posla svoje emisare da mu ga dovedu. Kada je otac došao pred svoga sina, sada velikog i moćnog vezira, sin ga upita: "Da li znaš ko sam ja?" Otac odmahnu glavom i reče da ne zna, da je on daleko od njegova sjaja i raskoši, te da i ne treba da zna. Na razumljivo očevo čuđenje, on reče da je njegov odbjegli sin te mu ukratko ispriča šta se s njim desilo. Dok je otac stajao

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 98, oktobar 2007. god.

pred velikim vezirom, zapita ga osioni vladar: "Deder mi reci, da li ti je jasno da si pogriješio kada si rekao da ja neću biti niko i ništa, a evo me pred tobom, ja veliki vezir!?" Otac mu smireno odgovori: "Ja nikada nisam rekao da ti nećeš biti veliki vezir, nego da čovjek nikada nećeš biti, a tu sam bio upravo. Da si bio imalo čovjek, ti bi došao do moje kuće, a ne da ja, star i bolestan, tebi na noge da dolazim. " To reče i napusti sobu bivšeg sina i velikog vezira.

Jamačno, mnogo šta mudrog i korisnog kazuje nam ova narodna pripovijest koja stoji zapisana na listovima požutjelim od trajanja. Narodni pripovjedač kao da nam hoće poručiti da je najteže od svega i, svakako, najčasnije - čovjek biti. Biti čovjek znači biti oboružan moralom kao najvrednijom popudbinom koju čovjek može da posjeduje. Ustvari, moral i jeste čovjekova *differencia specifica*, ono što ga odjeljuje od ostalih stvorenja koja su na svijet došla Božijim naumom. Sve životinje i sva druga bića se u svome životu samjeravaju instinktima, koji njima gospodare. Čovjek, na drugoj strani, da bi to bio u punom kapacitetu, mora gospodariti instinktima, ili nije čovjek. Čovjek je biće koje stoji na sredokrači između onoga što ne može biti, a to je melek, i onoga što ne smije biti, a to je životinja. I tu je ishodište cjelokupne drame ljudske egzistencije, sva složenost života i njegova zanimljivost.

Ova epska drama koja se odvija u svakom od nas svoje ozbiljenje ostvaruje u duši. Onaj ko nije svjestan te činjenice nije kadar ni da iziđe nakraj s ovim odveć golemim teretom. Osvrnemo li se u povijest, vidjet ćemo da mnogi umni ljudi nisu do kraja bili svjesni da valja voditi brigu o duši, te da su, uprkos svojoj umnosti, bivali poraženi pred običnim životnim izazovima. Tako se za čuvenog filozofa Aristotela tvrdi da se zaljubio u izvjesnu atensku prostitutku po imenu Hetera, koja je toliko ovladala njim da joj se u potpunosti potčinio. Tako mu je jednom zapovjedila da puzi pred njim na sve četiri noge. On je dopustio da ga pravi budalom i poslušao, krotko se spustio na pod i poslužio svojoj gospodarici kao jahaća mazga. Ovakvih primjera ima i danas, samo nisu toliko transparentni. Koliko smo puta slušali da neki univerzitetski profesori zaviruju pod suknje svojim studenticama, ili da su neki intelektualci spremni za novac prodati svoje intelektualno

poštenje. Odista, ako iko ima dilemu kako je moguće da neki veliki i umni ljudi poskliznu u kaljužu grijeha i nemorala, unatoč visokim akademskim zvanjima, odgovor počiva u jednostavnoj ali teško dohvatljivoj činjenici da su u revnosnoj brizi za izobrazbu svoga intelekta potpuno zaboravili da čovjek nije jednodimenzionalno biće, te da, samim tim, i njegova duša ima svoje potrebe. Ukoliko se te potrebe ne zadovolje, u čovjeku se stvara rupa koja postaje sve dublja i, u krajnjoj konsekvenci, smjera da ga proguta. Zato izvjesni profesori sa zavirivanja pod suknje prelaze na naplaćivanje ocjena seksualnim putem, ili svoje naučno i objektivno mišljenje sve više samjeravaju dnevnim promjenama po principu ko da više.

Jamačno, savremena nauka, utemeljena na pozitivističkim principima, odbija da prizna postojanje duše i, samim tim, nije u mogućnosti da podari modernom čovjeku blagotvoran lijek za sreću. U nedostatku pravog lijeka, ljudi, u nevolji, posežu za kvazi ljekarima i raznim prodavcima magle koji im nude instant-sreću upakovanu u primamljivi celofan od sačinjen od droge i alkohola, tehno muzike i svakovrsne zabave.

Ako čovjek svoje tjelesne potrebe zadovoljava onim što potječe iz zemlje, onda je sasvim razumljivo zašto svoje duhovne potrebe zadovoljava onim što dolazi s neba. Ovdje dolazimo do ramazana koji kao izazov stoji pred svima nama. Ramazan je, ustvari, duhovna hrana *par excellance*. U njemu su sukusirani najrazličitiji sadržaji, počevši od posta kao vrhunskog izraza ljudskosti i otklona od animalnog, preko duhovnih gozbi u vidu mukabela koje uče hafizi, te dersova koje učeni ljudi kazuju. Kada tome dodamo obavezno izdvajanje iz imetka u vidu zekata i sadekatul-fitra, čime se čovjek bori protiv urođene škrtosti i pohlepe, slika ramazana bit će potpuna. Ramazan je idealna prilika da čovjek ostane u ravnoteži i da, bar za jedan mjesec, ostvari prevagu u borbi sa svim onim što utječe na njega kako ne bi postao životinja koja se rukovodi instinktima i drevnim zakonima džungle. Sve druge beneficije ramazana, koje su izuzetno velike, kao što su zdravstvene koristi u vidu odmaranja organizma od hrane; socijalni aspekti kroz iskustvo gladi, čime svakome biva jasnije šta glad ustvari jest; ispravno vrednovanje blagodati koje nas svakodnevno okružuju, ali nam izmiče

svijest o njihovom značaju jer su nam svakodnevno nadohvat ruke; svi ovi segmenti jesu značajni, ali su, nesumnjivo, drugorazredni u usporedbi s ovom, prvorazrednom svrhom posta.

Ramazan je mjesec u kojem se nebo i zemlja najintimnije dodiruju, kada su kapije nebesa, iz kojih se prosipa Allahova milost, širom otvorene. *"Nesretan je samo onaj kome bude uskraćen Allahov oprost,"* veli Muhamed, a.s. To su oni koje je njihova oholost i šejtanska podvala da su oni „dobri u duši" i da „nikome zlo ne misle", kako za sebe vole reći, dovela do pogrešne svijesti da za čistotu njihove duše nije potreban ni namaz ni post. Kao što čovjek počinje učiti tek onda kada mu budu kristalno jasni razmjeri njegova neznanja, tako se može i popravljati tek onda kada prihvati činjenicu da je grešan, te da mu se s tom činjenicom valja uhvatiti u koštac. Veliki učitelj Ibn Ata je rekao: "Bolje ti je drugovati s nezalicom koji je nezadovoljan svojom dušom, nego s učenim čovjekom koji je zadovoljan. Kakvo je to znanje učenog koji je zadovoljan svojom dušom, i kakvo je to neznanje onog koji nije zadovoljan svojom dušom?"

Mnogo prašine po našim dušama padne. Zato, prepustimo se ramazanu koji će nas, zasigurno, učiniti boljim vjernicima i čestitijim ljudima.

RAMAZAN NAM DONOSI SMIRAJ DUŠE¹

Dragi Bog iz svoje milosti nije odredio da ramazan traje cijelu godinu niti dan ili dva. Kada bi se obaveze ramazana odvijale cijelu godinu onda bi se islam pretvorio u askezu a opet da je kraće od mjeseca ne bi ostvario svoju svrhu, da vrati čovjeka u ravnotežu. Podsjećamo da sama riječ savm koja se prevodi kao post u sebi sažima čitav spektar najrazličitijih značenja.

Piše: hfz. Mevludin Dizdarević

Tako je jednom zabilježeno da je izvjesni pobožnjak namjerio da se u cijelosti posveti robovanju svome Stvoritelju te je napustio rodno selo i otišao u planinu gdje je tražio smiraj svoje duše. No kako je vrijeme prolazilo on je uvidio da mu se odijelo isprljalo te je bilo potrebno da ga opere, ali kako nije imao viška odjeće trebao je ostati go što svakako nije bilo pristojno. Siđe on u selo i zamoli seljane da mu dadnu još jedno odijelo kako bi se imao u šta presvući. Vrijeme je prolazilo i on primijeti da malehni miš grize ono odijelo koje je u rezervi i on ne časeći ni časa siđe u selo da zatraži mačku koja bi miševе lovila i tako spasila ono odijelo od štetočine. Mačku je dobio ali kada je mačka ulovila sve miševе bila je gladna te je on morao da ponovo siđe u selo da zatraži kravu koja bi davala mlijeko za mačku. Mještani su mu draga srca dali i kravu ali je uvidio da mu ona oduzima previše vremena te je našao jednog siromaška da se brine o kravi te da mlijeko uzima za sebe i mačku. Kada je siromašak malo snagu zadobio on je pobožnjaku pristupio i rekao mu da je on običan čovjek te je njemu potrebna žena pa je zatražio dozvolu da se oženi. Zbilja, pomisli pobožnjak, ako ja nemam potrebe za ženom ne mogu je uskratiti drugome i dozvoli on da se siromašak oženi. I tako dan za danom je

---

¹ Tekst je objavljen u *Preporodu*, br. 19/861 od 01. oktobra 2007. god.

prolazio i namjesto da pobožnjak napusti selo, selo je došlo njemu u brda.

Ova pripovijest tako jezgrovito iskazuje onu temeljnu egzistencijalnu istinu, da čovjek ma koliko se trudio od ovog se svijeta odijeliti ne može. Stvoritelj svjetova je u svojoj svemudrosti uspostavio takav red u svijetu da sin Ademov ne može da živi bez ičega, na ledini. Šta više on je upućen na svijet oko sebe i na njegova uzdarja. Dovoljno je samo podsjetiti na činjenicu da jedino čovjekov porod da bi mogao da opstane zahtijeva umotavanje u odjeću, u pelene. Unatoč tome, čovjek ima nešto što nijedno drugo Allahovo stvorenje nema a to su duhovne potrebe koje izviru iz same srijede čovjeka, iz njegove duše. Sada će biti jasno zašto je Dževad Karahasan u jednom svom eseju čovjeka označio kao «biće prirodnog diskontinuiteta». Želio je kazati da stvaranje čovjeka predstavlja svojevrsni kosmički incident i otklon od svega onoga što je Dragi Bog do tada stvarao. Povrh toga, čovjek je sabiralište svih najrazličitijih svojstava od onih stvorenja koja su mu prethodila u stvaranju. U čovjeku su sabrana svojstva i meleka i džina i životinja i to sve na tako malom prostoru. Zato čovjek može sve, i da čini najveća dobra poput meleka ali i najveća zla «poput životinja ili gore» kako veli sam Kur'an. Evo mogućeg odgovora zašto su sva prethodna stvorenja bila pozvana da se sedždom poklone ovom novom stvorenju, vrhuncu stvaranja. Drama ljudske egzistencije i počiva na ovoj činjenici, čovjekove raspolućenosti između svih ovih oprečnosti koje su sabrane na jednom mjestu. Sreća čovjekova i bit našeg postojanja nije ništa drugo nego dovesti sve ove oprečne elemente u sklad, u jednu ravnotežu u kojoj bi svi ti konstitutivni elementi mogli egzistirati jedan pored drugog i tako obogaćivati jedan drugog. Na drugoj strani, sva zadaća šejtana kao neprijatelja ljudskog roda mogla bi se iskazati u tome da čovjeka izbací iz ravnoteže ili da ga odvede u bilo koju krajnost gdje čovjek prestaje biti čovjekom. Zanimljivo je da je šejtan u Džennetu bajao čovjeku da on treba da postane melek i da okusi plodove zabranjenog voća. Kada je došao na zemlje isti kaziva čovjeku da je životinja koja je nastala od majmuna. U oba slučaja čovjeka želi izvesti iz njegove prirode i odvesti ga u jednu krajnost.

«Allah ne voli pretjeranosti» riječi su iz Knjige koje zorno potvrđuju pogubnost poskliznuća u težnji za «dobrima» Ovog svijeta ili Ahireta svejedno. Krajnost je pogrešna neovisno na koju stranu da stremi. Ovu istinu na, razotkriva i ljudsko tijelo koje je također spoj najrazličitijih materija; željeza, vode, šećera i kalcija, magnezija i mnogo čega drugog. Zdravlje je skladna ravnoteža ovih elemenata a bolest nije ništa drugo do li debalans ili promjena ravnoteže, tj. višak ili manjak određene materije u organizmu. Liječenje, na drugoj strani je tek dodavanje onoga što fali čovjeku.

Zbilja ako bismo iz nekog razloga imali potrebu da jednom riječju opišemo islam, ali da ta riječ u sebi sažima i suštinu značenja i svu kompleksnost koju islam sa sobom nosi, onda bi to bila riječ ravnoteža. Odista, sveukupnost islamskog učenja i življenja koje iz njega proizlazi bi se mogla upravo iskazati samo ovom složenicom. Ravnoteža između neba i zemlje, tijela i duše, materijalnog i duhovnog, Dunjaluka i Ahireta, melekskog i animalnog u našoj biti je zaglavni kamen islamskog nauka. Neumjerenost u bilo kom smjeru znači nepotrebno krnjenje od cjeline življenja. Duša i tijelo, duhovno i materijalno, Dunjaluk i Ahiret ne postoje kao odvojeni entiteti koji egzistiraju sami za sebe. Takovrsno shvatanje baštine tek one persone koje su razrokog pogleda, koji ne uviđaju da su sve to tek različiti polovi jedne te iste stvarnosti. Kako drugačije da mislimo svekolike duhovne, ekološke, političke i ine krize *homo ekonomikusa* već kao nepostojanje tako žudene ravnoteže u smaom čovjeku.

Život u bilo kojoj krajnosti jeste krađa od vlastite ljudskosti, zato je krunski cilj našeg postojanja uspostavljanje ravnoteže. Sva islamska praksa i ortopraksa stremi ka tom uzvišenom cilju koji jedino vodi ka ostvarenju i realizaciji čovjeka u njegovoj iskonsko naravi. "***Ne držite svoju ruku stisnutu ali ni previše otvorenu***" riječi su iz Knjige Plemenite. "***A kada namaz završite raširite se po zemlji i tražite Allahove blagodati.***" Zar Poslanik rije jasno kazao da je "*najbolji onaj ko ne krade od dunjaluka zu ahiret, niti od ahireta zu duajaluk, i onaj ko nije na teretu drugim ljudima.*" Iz istog razloga Jusuf Kardavi briljantno pronjecuje da se zekjat ne može udijeliti onome ko se posvetio bogoslužju/ibadetu ali se zato preporučuje davanje zekjata

onome, ko je svoje življenje posvetio produbljivanju svoga znanja. Bogoslužje, naime, ima samo eshatološku svrhu te koristi samo onome ko ga upražnjava, a znanje ima i ovosvjetski smisao te koristi svima.

Upravo u ovom kontekstu tj. ostvarenja tako žuđene ravnoteže trebamo misliti i ramazan. Dragi Bog iz svoje milosti nije odredio da ramazan traje cijelu godinu niti dan ili dva. Kada bi se obaveze ramazana odvijale cijelu godinu onda bi se islam pretvorio u askezu a opet da je kraće od mjeseca ne bi ostvario svoju svrhu, da vrati čovjeka u ravnotežu. Podsjećamo da sama riječ *savm* koja se prevodi kao post u sebi sažima čitav spektar najrazličitijih značenja. Jedno od njih je i ravnoteža jer se veli *samun-nehâru* za onaj dio dana kada sunce dođe do svog vrhunca, kada za tren zastane da bi nastavilo sa svojim putem nebeskim svodom. Zato je samo u ramazanu zabranjeno ono što je drugim danima dozvoljeno, kada se inače spava mi se budimo da jedemo, kada smo obično siti postači su gladni. Ovo je tendenciozni šok koji treba da oživi uspavana srca kao što strujni udar reanimira ono fizičko srce. Tokom cijele godine trenuci, posvećeni Dragom Bogu su relativno rijetki a naša predanost dražima ovog svijeta je dominantna. U mjesecu ramazanu težnja ka Vječnom ima dominantnu ulogu što je posvjedočeno i time da je postaču čak i spavanje ibadet tj. djelo koje ima viši smisao. Želimo kazati da tokom blagoslovljenog mjeseca posta svaki trenutak ima iznimno veliki duhovni značaj, e kako bismo supstituirali ono što smo propustili tokom godine. Samo ramazan može dovesti u red unutarnje nesporazume i uskladiti sve oprečnosti koji nas čine tako velikim ali nekada i tako nesretnim.

MJESEC ISLAMSKOG POSTA JE PROLJEĆE LJUDSKIH DUŠA¹

Ramazan nam otvara oči i navikava nas na ibadete. To je i prilika da brojni vjernici koji u džamiju ulaze samo u vrijeme ramazana uvide da redovno obavljanje namaza i ostalih ibadeta (učenje Kur'ana, zikrullah, i dr.) nije nikakav bauk, nego najnormalnija i najobičnija ljudska aktivnost, čije praktikovanje se, uz malo dobre volje, može lahko nastaviti i nakon ramazana. Roditelji i odgajatelji moraju cijeniti taj odgojni momenat ramazana kako bi budili svijest, i djece i odraslih, da mogu postići daleko više nego što misle.

Piše: Nezir Halilović

Često smo imali priliku da slušamo kako drugi kazuju o tome da se ramazan osjeti u zraku, da je to mjesec kada smo svi drugačiji i kada se svi osjećamo lakše, ljepše i sretnije!? Posebno je uživanje i zadovoljstvo gledati prepune džamije vjernika koji revnosno ustrajavaju na obavljanju 33 rekata jacije i teravih namaza. Tu su, vrlo često, i mnogi koje imamo priliku vidjeti u džamiji samo u toku ramazana.

Jasno je da je u pitanju nešto veliko, nešto neobično i lahko je zaključiti da je ramazan mjesec sveopće Božije milosti koja, ustvari, uz ramazan u okrilje džamije uvodi sve one koji u srcu imaju i trunku zdravog vjerovanja. Ramazan je najveći dokaz da svako od nas može učiniti i mnogo toga čega nije ni svjestan.

Šta su navike?

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 98, oktobar 2007. god.

Nećemo pretjerati ako ustvrdimo da je većina svakodnevnog ljudskog života regulisana navikama. Navike pokrivaju sva polja naših ličnosti, pa čak i naš moral, naše ponašanje, naše odnose i relacije s drugim ljudima. Brojni su elementi našeg života koje možemo opisati samo jednom riječju: navika.

Postoje brojne definicije pojma navika. Jedna od najčešćih kaže: »Navika je sve ono na što se čovjek navikao stalnim ponavljanjem jedne radnje.« Danas je općepoznato da se navike izgrađuju, održavaju i odbacuju, tj. od njih se odvikava. Međutim, neke se lakše usvajaju i odbacuju, a neke teže. O mijenjanju navika govori i Uzvišeni Allah u časnom Kur'anu: ***"Uzvišeni Allah neće izmijeniti stanje jednog naroda, dok taj narod ne izmijeni sebe."*** (Er-Ra'd, 11.)

U jednoj drevnoj predaji kaže se: «Nema znanja bez učenja, niti blagosti bez vježbanja.» Blagost kao pohvalno svojstvo postiže se stalnim uvježbavanjem, sve dok ne postane stalno svojstvo duše i njena neodvojiva navika.

Što se tiče javljanja i razvijanja navika, poznato je da čovjek navike usvaja iz bliže i dalje sredine u kojoj živi, a najviše od roditelja i uzora za kojima se povodi.

Najčudnije u cjelokupnom govoru o navikama je upravo to da se često čovjek navikne na nešto, a da uopće to i ne primijeti. Čak, često nesvjesno usvoji i navike koje uopće ne želi, što se, u pravilu, događa zbog nekog izuzetno jakog utjecaja na njega, ili zbog dugog boravka u određenom okruženju, ili zbog slabe snage ličnosti te osobe.

Zanimljive su i brojne izreke koje odbacuju mogućnost izmjene i odbacivanja navika. Tako se kaže: «Ko odraste u nečemu, osijedit će u tome!», zbog čega se veliki broj ljudi i ne pokušava osloboditi svojih navika. U vezi s tim važno je znati da je islam vjera koja uvažava postojanje navika, ali isto tako i zauzima stav da čovjek čvrste volje može izmijeniti sebe i svoje navike. Historija islama svjedoči da su prvi muslimani živjeli u okruženju koje je bilo naviknuto na ono što je najgnusnije na ovom svijetu. Čak je bila raširena i navika zakopavanja žive ženske djece. Tu su još bile i navika konzumiranja alkohola, te

uživanje u raskalašnoj muzici i trbušnim plesovima. Islam je od onih koji su ga prihvatili otklonio sve te loše navike i usmjerio ih na dobročinstvo, plemenitost i druga dobra djela.

Sve navedeno za nas je posebno važno kako bismo dobili odgovor na pitanje: Zašto nam je ponekad tako teško nešto raditi, bilo da je to pohvalno ili zabranjeno?! Odgovor je lahak: Samo zato što se nismo naviknuli na to.

Osim toga, važno je znati da se neke navike međusobno isključuju, zato je izuzetno važno koje ćemo navike usvojiti, a koje izostaviti. Tako, npr., ko se navikne na iskrenost, vrlo teško će mu biti da govori neistinu, ko se navikne na odgovornost i pouzdanost, teško će sebi dopustiti neodgovornost i pronevjere, itd.

Danas se vrlo često dešava da vidimo čovjeka koji uopće ne vjeruje u Boga, ali je vrlo iskren, odgovoran, uredan i ima brojne druge pohvalne osobine. S druge strane, vidimo i muslimana koji vjeruje u Boga, ali počesto slaže, neodgovoran je, nepouzdan itd. Ljude obično zbunjuje ta situacija, mada je sve vrlo jednostavno. Nevjernik, o kojem je riječ je u sebi izgradio i razvio pohvalne navike, dok je musliman to izostavio.

Islam i navike

U izgrađivanju pozitivnih navika posebnu ulogu ima vjera. Vjera je moćan faktor odgoja. Tu se stiču moralne spoznaje, uvjerenja, stavovi i navike koji oblikuju pozitivna ljudska svojstva. Vjera održava dimenziju življenja bez koje čovjek ne bi bio potpun."² Vrlo je zanimljivo analizirati uputu Allahovog poslanika, s.a.v.s., kada savjetuje roditelje u pogledu navikavanja njihove djece na redovno obavljanje namaza. O tome kada roditelji treba da počnu s podukom i navikavanjem svoje djece na obavljanje namaza ulema je dala jasan odgovor: "Kada se počne razvijati dječija svijest i kada dijete počne

---

² Čatić, R., *Osnovi porodične pedagogije*, str. 224-225.

razlikovati desnu ruku od lijeve treba ga početi navikavati na obavljanje namaza." To pravilo zasnovano je na hadisu koji Taberani bilježi od Abdullaha ibn Hubejba, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*Kada dječak znadne razlikovati desnicu od lijevice, naređujte mu da klanja namaz.*"

Pored ovog hadisa koji općenito govori o namazu, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je precizno ukazao i na vrijeme u kojem roditelji treba da počnu podučavati svoje dijete osnovama namaza. Navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Naređujte svome djetetu da klanja namaz sa sedam godina, a kada napuni deset, i udarite ga zbog namaza.*"³

Važno je istaći da u navedenom hadisu dozvola o fizičkom kažnjavanju - udaranju djeteta zbog propuštenog namaza nije došla na prvom mjestu, kao što neki u praksi čine. Naime, čekaju da dijete napuni deset godina, a onda postupe po sunnetu i počnu tući dijete ako ne klanja.

Jasno je da dijete treba početi navikavati na redovno obavljanje namaza kada bude imalo sedam godina. Ako analiziramo opću situaciju, vidjet ćemo da je upravo to period kada većina roditelja insistira da njihova djeca jedu špinat, da redovno piju mlijeko, da ne gledaju previše televiziju, da redovno rade zadaće, itd. Očigledno je da se radi o periodu kada dijete polazi u školu i kada usvaja mnoštvo novih navika za život. Zbog toga je i određeno da se dijete baš tada počne navikavati, pripremati i vježbati za redovno obavljanje namaza. Što se tiče kažnjavanja desetogodišnjeg djeteta koje ne bude htjelo klanjati, to ima smisla samo u slučaju da ga roditelji od sedme godine aktivno pokušavaju naučiti redovnom obavljanju namaza. Ako za tri godine rada s djetetom roditelji u njemu nisu uspjeli razviti tu naviku, definitivno će kasnije s njim imati znatno veće probleme. Božija milost je to da oni, na primjeru neposlušnosti svoga djeteta u vezi s obavljanjem namaza, na vrijeme, uvide i spriječe mnoštvo kasnijih problema koji će, nesumnjivo, proizaći u slučaju takvog djeteta.

---

³ Ebu-Davud i Tirmizi

Divnu oporuku roditeljima ostavio je ugledni ashab Abdullah ibn Mes'ud, na., kada je rekao: "Pazite da vaša djeca redovno i pravilno obavljaju namaz, i navikavajte ih na dobro, jer je dobro navika."⁴

U vezi s tim značajno je spomenuti posebnu praksu naših dobrih predaka koji su na ramazanski post navikavali čak i bebe, tako što su ih za sehur hvatali blago za nos i budili, kako bi u njima razvijali naviku da se bude i ustaju u svako doba dana i noći. Činili su to kako bi sutradan, kada odrastu i sazriju, budu muslimani koji su spremni za aktivno uključivanje u sve ono što ih čeka u životu.

Šerijat navike dijeli na: pohvalne i tražene, loše i zabranjene, mubah - dozvoljne, bez posebne preporuke i zabrane za njihovo činjenje.

I haram je navika

Ukazujući na Svoju pravdenost i plemenitost u govoru o vrednovanju ljudskih djela i postupaka, Uzvišeni Allah kaže: ***"Ko uradi dobro djelo, bit će deseterostruko nagrađen, a ko uradi hrđavo djelo, bit će samo prema zasluži kažnjen, i neće mu biti učinjena nepravda."*** (El-En'am, 160.)

Međutim, za razliku od dobrih djela čija vrijednost se umnožava, u slučaju grijeha javlja se drugi fenomen, a to je da jedan grijeh rađa drugi. O tome Ibn-Kajjim, r.h., kaže: «Grijesi proizvode nove grijeha, shodno njihovom broju, sve dok čovjeku ne postane vrlo teško pobjeći od njih i ostaviti ih... Na taj način pokornost i nepokornost postaju navike duboko usađene u ljudske duše i proizvode svojstva kojih se, samo uz veliki napor, možemo osloboditi.»

Ljudi iz reda selefa običavali su govoriti: «Kazne za loša djela na ovom svijetu su druga loša djela koja ih slijede, baš kao što su i nagrade za dobra djela, dobra djela koja ih slijede.»

---

⁴ Taberani

Tri grupe ljudi

U pogledu navika ljude možemo podijeliti u tri grupe:

- ljudi naviknuti na činjenje dobra,
- ljudi naviknuti na činjenje grijeha,
- ljudi naviknuti na činjenje i dobra i zla.

Svako se može pronaći u jednoj od ovih skupina. Velika je razlika između nas i muslimana iz vremena Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada su svi muslimani bili naviknuti na činjenje dobra, svi nevjernici bili su naviknuti na činjenje zla, a munafici su, po potrebi, radili dobro i uživali u zlu. Nažalost, današnje muslimane možemo naći u sve tri navedene grupe. Zbog toga se, najčešće, nemuslimani koje nešto privuče ka islamu i razvije u njima interes za islam, razočaraju misleći da je islam kriv za takvo stanje, što uopće nije tačno.

Lahko je napraviti kratku anketu i ustanoviti koliki je utjecaj navika na svakodnevni život. Tako, npr., kada biste nekog od onih koji su se navikli na redovno obavljanje namaza u džamiji upitali: «Zašto ne klanjaš namaz kod kuće?», vjerovatni odgovor bio bi: «Ne mogu jer osjećam nelagodu i nemir u duši.» Isto tako, mogli biste postaviti mnoštvo pitanja ljudima koji su naviknuti na činjenje dobra i, uglavnom, uvijek bi dobijali iste odgovore, samo zato što su oni već naviknuti na činjenje dobra i zato što bi svako propuštanje prilike da se učini dobro za njih predstavljalo nelagodnost.

S druge strane, kada biste tražili od onih koji su se navikli na slušanje bučne i druge neinventivne i nerezonske muzike i gledanje razvratnih filmova da se klone toga, ne biste uspjeli samo zbog osjećaja nelagode i nemira koji se u njima javlja ako ne praktikuju ono na što su se navikli. Na isti način mogao bi biti postavljen i niz pitanja osobi koja uživa u konzumiranju opojnih pića, ili ženama koje su otkrivene, i uvijek biste dobijali iste ili slične odgovore.

Dvadeset i jedan dan

Pedagozi i psiholozi kažu da kada čovjek želi da se navikne na nešto, svejedno da li se radi o pohvalnim ili pokudenim navikama, dovoljno je samo 21 dan stalnog praktikovanja i navika će biti usvojena, tako da će, čak i ono što nam je u početku bilo izuzetno teško, postati lahko i, s Allahovom dozvolom, čak i ugodno. Nakon tog perioda čvor lijenosti, mrzovolje i slabe volje bit će raspleten. U početku je to vrlo teško i naporno, ali, na kraju, nekadašnji teškoća i napor prerastaju u naviku i užitak. Isto pravilo važi i za ostavljanje loših navika. Dovoljan je 21 dan ustrajnosti i izostavljanja naučenih radnji i te loše navike bit će otklonjene iz naše svakodnevice. Jasno je da je u pitanju žestoka borba sa samim sobom, što je vrsta džihada, a o džihadu u Božije ime Uzvišeni kaže: *"One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti; a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine!"* (El-Ankebut, 69.)

Vidimo da Uzvišeni obećava Svoju pomoć svima koji se istinski trude u borbi sa svojim lošim strastima i navikama, a ramazan je prvorazredna prilika za usvajanje i učvršćivanje pozitivnih navika, jer u tih 29, odnosno 30 dana, vrlo lahko i s mnogo zadovoljstva činimo mnogo toga što ne bismo mogli ni zamisliti van ramazana.

Jeste li ikada čuli da je bilo ko od nas van ramazana klanjao dvadeset rekata noćnog namaza nekoliko dana uzastopno?! Zasigurno da niste, a sve to svojevrnsni je pokazatelj mogućnosti kojih ni izbliza nismo svjesni.

Divan primjer

Imam Gazali navodi u Ihjau divno kazivanje: "Rekao je Sehl ibn Abdullah et-Tusteri: "Imao sam samo tri godine kada sam se budio u snu i gledao kako moj daidža Muhammed ibn Suvar ustaje i klanja

noćni namaz. Jednog dana on mi reče: "Zar ti ne slaviš Gospodara koji te je stvorio?" Ja rekoh: "A kako da Ga slavim?" On reče: "Svake noći kada legneš spavati srčano izgovori: "Allah je sa mnom. Allah me gleda. Allah je svjedok svemu", tako da se tvoje usne uopće ne pomjere. Ja sam to izgovorio te noći i, kada sam to naučio napamet, daidža mi reče: "Svake noći izgovaraj to sedam puta!" Kada sam i to potpuno primijenio, daidža mi reče: "Izgovaraj to svake noći jadanaest puta!" Ja sam i to počeo praktikovati i osjetih u srcu takvu slast da se to ne može opisati. Godinu dana nakon toga daidža mi reče: "Dobro zapamti šta sam te naučio i radi to sve dok ne udeš u kabur, jer će ti to pomoći i na ovom i na onom svijetu." Ja sam to, zaista, i praktikovao tako da sam od toga u srcu uvijek osjećao tajnu slast i zadovoljstvo. Jednog dana daidža mi reče: "O Sehle, zar će biti nepokoran Allahu onaj s kim je Allah uvijek, kojeg stalno gleda i kome je svjedok? Čuvaj se lošeg ponašanja!" Ja sam to u tajnosti stalno praktikovao sve dok me nisu poslali u mekteb. Ja im rekoh: "Plašim se da mi to ne poremeti navike." Međutim, roditelji su muallima usloveli da me odmah nakon nastave šalje kući. Tako sam krenuo u mekteb, pa naučio čitati Kur'an, a zatim postao i hafiz sa šest ili sedam godina. Tako mlad ja sam postio ramazan i nafil, a za hranu sam, punih dvanaest godina, imao samo komad ječmenog hljeba."

MJESEC ALLAHOVE DŽ. Š. MILOSTI¹

Allah, dž.š., nas je počastio time da smo dočekali još jedan ramazan - mjesec neizmjerne Allahove, dž.š., milosti. Muhammed, s.a.v.s., koji je poslan kao milost svjetovima, imao je običaj da ashabima, r.a., čestita nastupanje mubarek ramazana i ukaže im na blagodati koje taj, najodabraniji mjesec, nosi. Uz to, podsticao ih je na post i činjenje dobrih djela u ramazanui kako bi bili bogobojažni.

Piše: prof. dr. Fuad Sedić

Ramazan je mjesec u kojem se otvaraju džennetska a zatvaraju džehennemska vrata, u njemu šejtani budu sputani tako da ne mogu da zavode ljude, kao što to čine van ovog blagoslovljenog mjeseca. Ako mjesec islamskog posta ispostimo čvrsto vjerujući u Allaha, dž.š., i nadajući se Njegovoj nagradi, bit će nam oprošteni grijesi.

Post je jedini ibadet koji je Allah, dž.š., pripisao sebi, da se radi u Njegovo ime, i za taj ibadet je obećao posebnu nagradu.

Prije nego zapostimo ustajemo na jutarnji obrok - sehur. U njemu je blagoslov i beričet, i zato ga ne treba propuštati, pa makar da popijemo samo čašu vode. Allahova, dž.š., milost prema postaču je i to da ako se ujutro, kada zauči ezan koji označava vrijeme zapaštanja, u postačevim ustima nađe posuda iz koje pije (voda, kompot, sok..., op. red.) onda on slobodno može piti onoliko koliko želi u jednom dašku, bez prekidanja.

Nelagodni i neugodni zadah iz usta postača Allahu, dž.š., je draži od najljepšeg mirisa - miska.

Post je štit koji postača čuva od džehennemske vatre, sve dok ga postač ne sagori, ne probuši i ošteti, tj. dok ga ne pokvari ogovaranjem

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 98, oktobar 2007. god.

ili gibeatom. Zato smo, pored toga što se sustežemo od jela i pića, dužni da čuvamo svoj jezik od ogovaranja i pričanja o onome što nas se ne tiče. Čuvajmo se da ne budemo među onima koji od svoga posta nemaju nikakve koristi osim gladi i žedi, a od svoga klanjanja ništa osim patnju i umaranje.

Ramazan je mjesec u kojem se prevazilaze pogreške, traži se oprost i halal za prestupe i greške koje smo jedni prema drugima učinili, jer se bojimo da nam post ne bude primljen, pa zbog toga u njemu lakše praštamo i prelazimo preko tuđih pogrešaka.

To je mjesec u čijoj posljednjoj trećini je Lejletul-kadr, noć koja je bolja od hiljadu mjeseci u kojima nema te noći.

U posljednjoj noći tog mjeseca bivaju nagrađeni oni koji su postili, jer i onaj ko radi unajam nagradu dobija kada završi svoj posao.

Post je specifičan ibadet čiji je cilj, između ostalog, da u nama izgradi osobinu samokontrole i osjećaj da naša djela nadgleda Svemogući Allah.

Post će se zauzimati - šefa'at činiti za postače na Sudnjem danu. On će ih štititi od patnje u kaburu.

Postač, i kada spava čini ibadet, što nije slučaj s namazom ili bilo kojim drugim ibadetom.

Nadajmo se Allahovoj milosti i oprost i da Bajram dočekamo čisti od grijeha, kao što nam je Poslanik, s.a.v.s., obećao.

S obzirom da je ramazan mjesec Allahove milosti, prilika je to da, uz predstavljanja *Ebu Hanifinog Musneda*, knjige koja je na bosanskom jeziku tek izašla iz štampe, prenesemo nekoliko hadisa koji govore o Allahovoj, dž.š., milosti, a posebno ovaj dugi hadis na koji se ne nailazi u drugim zbirkama:

Hadisi o Allahovoj, dž.š., milosti

Ebu Hanife prenosi od Hammada, on od Ibrahima, a ovaj od Alkame da je Abdullah ibn Mes'ud, r.a., rekao: „Neki čovjek je došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je upitao: - Allahov Poslaniče, hoće li u Džehennemu ostati iko od onih koji su obožavali Allaha, Jedinog? Poslanik odgovori: - Hoće. Ostat će neki čovjek na dnu Džehennema koji će Allaha, dž.š., glasno dozivati: - O Hannanu, o Mennanu! (O Premilostivi, o Dobročinitelju!). Njega će čuti Džibril, a.s., i začudit će se tom njegovom stanju, pa će reći: - Čudnog li čuda! Džibril se neće strpiti sve dok ne dođe pred Allahov Arš i padne na sedždu. Tada će mu Uzvišeni Allah reći: - Digni glavu, o Džibrile, i reci šta si tako čudno vidio, a Allah, dž.š., najbolje zna šta je on vidio. Tada će Džibril, a.s., reći: - Gospodaru, čuo sam glas sa dna Džehennema koji doziva: - O Hannanu, o Mennanu!, pa sam se začudio tom glasu. Tada Allah, dž.š., reče Džibrilu, a.s.: - Idi Maliku (Čuvaru Džehennema) i reci mu da izvede Mog roba koji doziva: - O Hannanu, o Mennanu! Džibril, a.s., će otići do jednih džehennemskih vrata i pokucati, pa će mu se odazvati Malik i izaći. Džibril će mu tada reći: - Uzvišeni Allah je naredio: - Izvedi iz Džehennema Mog roba koji doziva: - O Hannanu, o Mennanu! Tada će Malik ući da potraži tog čovjeka, ali ga neće naći, bez obzira što Malik poznaje Džehennemlije bolje nego što majka poznaje svoju djecu. Tada će Malik reći Džibrilu: - Vatra se rasplamsala pa ne mogu raspoznati kamen od željeza, niti željezo od ljudi. Tada će se Džibril vratiti i ponovo pasti na sedždu pred Allahovim Aršom, a Uzvišeni Allah će mu reći: - Digni glavu, o Džibrile, zašto nisi doveo onog mog roba. Džibril će odgovoriti: - Gospodaru, Malik mi je, izvinjavajući se, rekao da se džehennemska vatra toliko rasplamsala da se ne pozna kamen od željeza, niti željezo od ljudi. Tada će Allah, dž.š., reći: - Reci Maliku da se Moj rob nalazi u tom i tom dnu, u skrivenom uglu. Kada je Džibril obavijestio Malika o tome, on je ušao i našao ga na navedenom mjestu. Vrh njegovog čela bio je vezan za njegova stopala, a ruke za vrat. Bio je opkoljen zmijama i akrepima (šorpionima). Malik ga je jednom povukao, pa je to ponovio, kidajući lance i okove kojima je on bio svezan. Zatim ga je izvadio iz vatre, okrijepio ga i predao Džibrilu koji ga je preuzeo. Pored koje god skupine meleka budu prolazili oni će reći: - Teško ovom robu. Kada je stigao do Allahovog Arša, pao je na

*sedždu. Tad će Uzvišeni Allah reći: - Digni glavu Džibrile! (kako bi svjedočio taj događaj). Onda će Allah, dž.š., reći tom čovjeku: - Moj robe, zar te nisam stvorio u najljepšem obliku, zar ti nisam poslao Poslanika, zar ti on nije pročitao Moju knjigu, zar ti nije naredio da činiš dobra i da se kloniš loših djela? Kada taj čovjek sve svoje grijehe prizna, Allah, dž.š., će ga upitati: - Zašto si uradio to i to? Čovjek će reći: - Gospodaru, ja sam prema sebi nepravdu učinio i nakon toga sam bio bačen u vatru toliko i toliko godina, ali nikada nisam izgubio nadu u Tvoju milost i izgovarao sam: - O Hannanu, o Mennanu!, pa si me Svojom dobrotom izvadio iz kuće poniženja. Molim Te da mi se smiluješ. Tada će Uzvišeni Allah reći: O meleki Moji, budite svjedoci da sam mu se smilovao."*²

Ebu Hanife prenosi od Muhammeda ibn Abdurrahmana et-Tusterija, od Jahjaa ibn Seida, od Abdullaha ibn Amira, od njegovog oca, koji prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: „*Kada umre neki čovjek o kojem Allah, dž.š., zna nešto loše, ali ljudi o njemu kažu dobro, onda Allah, dž.š., kaže melekima: 'Prihvatio sam pohvalna svjedočenja Mojih robova o Mom robu i oprostio sam mu ono što Ja znam od njegovih loših djela.'*“³

Hammad ibn Ebi Hanife, prenosi od svog oca, od Ebi Malika el-Ešdže'ija koji kaže da mu je pričao Rib'i ibn Hiraš, od Huzejfe, na., koji kaže: „*Bit će doveden Allahov rob na Sudnjem danu, pa će reći: - Gospodaru, onim što sam (dobra) uradio želio sam postići Tvoje zadovoljstvo. Ja sam onome ko nije bio u teškoj situaciji olakšavao, a ko je bio u teškoj situaciji dug sam opraštao. Tada će Allah, dž.š., reći: - Ja sam preči da to uradim. Oprostite ovom Mome robu.*“ Ebu Mes'ud

---

² Musned Ebu Hanifin, Fuad Sedić, str. 18, Allahova, dž.š., milost. IPF Bihać, 2007. god.

³ Ovo je u skladu s kur'anskim ajetom: „*Tako smo vas učinili zajednicom sredine, kako biste bili svjedoci drugim ljudima, i kako bi Poslanik vama bio svjedok.*“ (sura El-Bekare, 143) U hadisu koji prenosi Seleme ibn Ekve', r.a., Poslanik, s.a.v.s., kaže: „*Vi ste Allahovi svjedoci na Zemlji a meleki su Allahovi svjedoci na nebu.*“ (Taberani)

el-Ensari kaže da je Huzejfe, r.a., čuo ovaj hadis od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.⁴

---

⁴ *Musned Ebu Hanifin*, Fuad Sedić, str. 20, IPF Bihać, 2007. god.

RAMAZAN MJESEC POSTA I RADOSTI¹

Svrha posta u ramazanu je da se odazovemo Allahovoj naredbi kako bismo posteći, tj. suzdržavajući se od jela, pića, pušenja i drugih čulnih uživanja zaslužiti Njegovo zadovoljstvo i tako sebi priuštiti veliku radost. Ko ne posti nikada neće znati šta je prava strpljivost, snaga volje i pravi uspjeh.

Piše: dr. Senad Agić

Samo postom možemo osjetiti kako je jadnicima koji su, zbog nedostatka hrane, prisiljeni da poste i dan i noć. Samo postačevo srce može osjetiti pravo i istinsko suosjećanje sa takvima i potom, pri kraju ramazana, odriješiti kesu i udijeliti, opet samo radi Allahova dž.š. zadovoljstva (rizaluk). Slobodno možemo kazati da, kada bi svi ljudi postili, ne bi na zemlji bilo gladnih. Sit gladnu ne vjeruje, davno je naš narod kazao. Posti pa ćeš saznati šta znači glad i žed, prazan stomak, ali puno i otvoreno srce.

Upravo zbog ovih pozitivnih karakteristika posta, post je bio objavljivani i svim ranijim poslanicima i njihovim narodima. Post je, dakle, univerzalan:

"O vjernici, propisuje Vam se post, koji je bio propisivan narodima koji su Vam prethodili, da biste istinsku bogobojaznost stekli. Određeni broj dana." (Krava, 183-184)

U Mekki borba protiv neprijatelja, u Medini post (mali i veliki džihad)

---

¹ Tekst je objavljen u *Preporodu*, br. 18/836 od 15. septembra 2006. god.

Islam propisuje različite obredoslovne forme. Različite forme namijenjene su liječenju različitih duhovnih slabosti. Ove duhovne slabosti se javljaju posebno onda kada živimo u zdravlju i potpunom rahatluku. U mekanskom periodu muslimani nisu imali priliku da osjete duhovne slabosti, jer im to prilike nisu dozvoljavale. Preseljenjem u Medinu, kada se standard života znatno popravio, počela su srca obolijevati od raznih duhovnih bolesti. Tada je post propisan - kao lijek.

Ali, post, kako nas uči suvremena medicina, nije efikasan samo za duhovne bolesti. Post se pokazao kao liječnik koji operira bez noža. Dugačka je lista bolesti koje islamski post uspješno liječi.

Treba imati na umu da velika mudrost leži i u tome da je post propisan samo "određeni broj dana" u godini. Kada bismo postili tokom čitave godine, rezultati ne bi bili tako dobri, možda bismo čak i oslabili. To je slično sa većinom lijekova koje uzimamo duže vrijeme. Čim organizam postane imun na određeni lijek, on više ne pomaže. Upravo zbog ovog razloga, Poslanik a.s. svojim ashabima nije dozvoljavao da poste tokom cijele godine.

Svi članovi Ummeta moraju postiti u isto vrijeme. Tako se svakom postaču, kada zna da sva njegova braća i sestre u svijetu također poste, omogućuje da ovu dužnost lakše izvrši. Ovaj osjećaj pripadnosti Ummetu i osjećaj zajedništva našoj duhovnoj predanosti daje dodatnu slast i okus. Prvog dana ramazana mnogi naši Bošnjaci iz dijaspore pozivaju svoje u Bosni da provjere jesu li i oni zapostili i obratno.

Još se jedna važna odlika ramazana mora istaći. Ramazan je deveti mjesec lunarnoga, muslimanskog kalendara, koji se računa prema Mjesecu a ne prema Suncu. To znači da svake godine svoj post započinjemo 10 ili 11 dana ranije. Na taj način svaki dan u godini biva počašćen postom. To nam istodobno omogućuje da ne moramo postiti uvijek samo ljeti ili zimi, već tokom čitave godine.

Post - najadekvatnija forma približavanja Bogu

Vrlo je teško vjerovati u Allaha onako kako Njemu dolikuje (*Ma kaderullahe Hakka kadrih*). Još je teže obredima iskazati istinsku zahvalnost onako kako Njemu dolikuje. Zato je post najadekvatniji način približavanja Allahu dž.š. Nije slučajno Muhammed, a.s., baš u ramazanu dobio Prvu objavu. Musa, a.s., je na Sinaju pred dobijanje Tevrata postio 40 dana i noći. I Isa, a.s., je postio iščekujući objavu Indžila. Post je jedna od Allahovih, dž.š., osobina, koju mi tokom ramazana oponašamo. Zato Allah dž.š. upravo za vrijeme posta otvara širom vrata Svoje milosti (*rahmet*), oprosta (*magfiret*) i oslobađanja od paklene vatre (*'itqun minen nar*).

Naravno, prosvijetljeni postači neće postiti samo svojim stomacima. Tada bi post bio sveden na puko gladovanje i žednjenje. Oni će postiti i svojim jezicima (neće lagati), svojim očima (neće gledati u haram), svojim ušima (neće slušati haram), svojim rukama (neće prihvaćati za haram), pa čak i svojim mislima tj. cijelim svojim bićem. Poslanik, a.s., nas upozorava: *"Ko ne ostavi ružan govor i loše djelo, Allahu ne treba njegovo gladovanje i žednjenje."* (Buhari)

Da bismo upotpunili sve zahtjeve ramazana, potrebno je još i ustrajavati u redovnom klanjanju pet dnevnih namaza, ustajati na sehur, klanjati teravije, učiti svakodnevno Kur'an, činiti zikir, udjeljivati sadaku, odazivati se na iftar, kao i prirediti iftar i sl. Allah će procjenjivati naša djela. Najbolje vrijeme smatraće se ono koje budemo posvetili Njemu. Poslanik je kazao da *"kada vjernik preseli na Bolji svijet, namaz će mu biti nad glavom, sadaka na desnoj, a post na lijevoj strani."*

Život koji se provede besciljno, tj. život koji ne odgovori na Stvoriteljeva očekivanja, izgledaće kao fata morgana (opsjena, varka) na pustinjskoj žezi.

Ramazan kao inspirator

Jedan od najvećih i najuticajnih umova današnjice Seyyed Hossein Nasr je u jednom svom eseju rekao slijedeće:

"Bez elementa samoprijedora i asketizma ni jedna religija, pa prema tome, ni kultura nisu mogući."

Iz ove misli proizlazi da koji god čovjek želi da zadrži dobru čulnu percepciju, on se povremeno mora povlačiti iz punine života kako bi svojim čulima omogućio potreban odmor. Jedna mudra izreka veli da "prazan prostor u točku čini točak." "Prazan prostor K'abe čini K'abu," vele alimi. A prazan stomak otvara i oslobađa prostor duhovnom uzletu. Još kada se ostvaruje islamskim postom i drugim preporučenim vrstama ibadeta koje prakticiramo za vrijeme ramazana, onda je uspjeh zagarantovan.

Postiti znači izabrati Božiju stranu i kazati svojim čulima i materijalnim izazovima NE u ime višeg cilja - u ime novog duhovnog rađanja, snažnoga duhovnog uzleta ka Svevišnjem. Eto, zašto je naš dragi Poslanik, a.s., toliko volio post - ništa nije njegovoj duši osiguravalo izvor energije i inspiracije tokom čitave godine sve do slijedećeg ramazana, kao ramazanski post.

Hazreti Lukman je ovako savjetovao svoga sina: "Kad Ti je stomak pun, inteligencija Ti spava i zaboravlja na mudrost, a udovi Ti postaju lijeni za ibadet."

Hazreti Aiša, majka pravovjernih, je savjetovala: "Pokušajte otvoriti vrata duhovnoga svijeta (*melekuut*)."
Upitali su, kako? "Putem gladovanja i žednjenja."

Da zaključimo. Učinimo maksimum da ramazan što bolje iskoristimo kako bismo na Ahiretu imali post i druge ibadete kao svjedoke u našu korist. Nismo sigurni da će nam se dogodine pružiti prilika da dočekamo radosti ramazana, jer smrt može doći iznenada. A vrijeme ramazansko je toliko blagoslovljeno da je Poslanik a.s. govorio "*da znate kakve se čari kriju u ramazanu, poželjeli biste da traje čitavu godinu.*"

Ramazan mubarek!

KOME I ZAŠTO JE PROPISAN RAMAZANSKI POST?!¹

Neupitni će biti kvalitet i primljenost posta svakog postača koji da ispravan odgovor na pitanja postavljena u naslovu ovu teksta. Ramazanski post je spomenut u Kur'anu samo na jednom mjestu, u suri Bekara, unatoč ogromnim nagradama koje Allah, dž.š., obećava iskrenim postačima. "O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas da biste se grijeha klonili." (Al-Bekara, 183)

Piše: hfz. Mustafa Efendić

Razlog zbog kojeg je ramazan spomenut samo na jednom mjestu u Kur'anu jedino je poznat Allahu, a mi možemo samo pretpostavljati. Možda zbog činjenice da je to jedini mjesec u godini u kome se vjernicima naređuje da poste. Nadalje, Allah, dž. š., je za vjemike pripremio osam dženneta, no njihov poslanik ih je uputio da od Rabba traže onaj koji je najbolji, a to je Džennetu-l-firdevs.

Treba također naglasiti da je ramazan mjesec u kome je objavljen Kur'an, odnosno Kur'an je srce ramazana. Prema tome, ramazan je u Kur'anu, a Kur'an je u ramazanu.

U navedenom ajetu Allah, dž.š., poziva elitu ljudskog roda - vjernike, ljude koji vjeruju, a ne provjeravaju, nego kažu: **"Čujemo i pokoravamo se; oprostite nam Gospodaru naš; Tebi ćemo se vratiti"**. (Al-Bekara, 285)

Nadalje, to su, također, ljudi kojima se može i treba vjerovati, jer u njih ima povjerenje Gospodar svih svjetova. Oni su gazije i junaci koji su primili emanet koji nisu mogli prihvatiti nebesa i Zemlja. Svevišnji to naglašava u Kur'anu: **"Mi smo nebesima, Zemlji i**

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 96/97 od septembra 2007. god.

planinama ponudili emanet, pa su se sustegli i pobojali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek." (Al-Ahzab, 72)

To je, dakle, kategorija robova koja neće nikada posumnjati u ono što im dolazi od njihovog Stvoritelja, pa taman da budu u pitanju i vlastiti životi. Milostivi kaže: ***"Pravi vjernici su samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju, i poslije više ne sumnjaju, i bore se na Allahovom putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni!"*** (Al-Hudžurat, 15)

Oni kojima je propisan post uspostavljaju bratstvo po imanu od bratstva po krvi i izmiruju zavađenu braću. Svevišnji kaže: ***"Vjernici su samo braća; zato, pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha da bi vam se milost ukazala"***. (Al-Hudžurat, 19)

Spomenuto bratstvo ide do te mjere da oni mu'minima žele bolje negoli sebi, mada je i njima samima potrebno. Milostivi kaže: ***"Oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samim potrebno."*** (Al-Hašr, 9)

Ta elita je puna života, daje joj ga Svevišnji zato što se odazvala njegovom pozivu. Uzvišeni kaže: ***"Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kada se Allah spomene. A kada im se riječi njegove kazuju, vjerovanje im učvršćuju, samo se na Gospodara svoga oslanjaju."*** (Al-Enfal, 2)

Oni znaju poredati prioritete i ne dozvoljavaju onom što je prolazno da dobije prednost nad vječnim. Rabb Milostivi u Kur'anu kaže: ***"Ono što je u Vas - prolazno je, a ono što je u Allaha, vječno je. One koji su trpjeli mi ćemo sigurno nagraditi mnogostrukom nagradom za on što su činili"***. (An-Nahl, 96)

Zatim slijedi upozorenje našeg Gospodara kako ga ne bismo nikada izgubili iz vida. ***"O vjernici, ne odlučujte se ni na što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova, i bojte se Allaha! Allah zaista sve čuje i sve zna"***. (Al-Hudžurat, 1)

Post je bio propisan i prijašnjim narodima jer normalno funkcionisanje ljudskog roda nije bilo moguće bez tog propisa. Tada bi čovjek čovjeku bio vuk i vladali bi zakoni jačega. Svevišnji je učinio čovjeka halifom na Zemlji - prvakom svih stvorenja. Da bi kvalitetno izvršio tu misiju, on mora, prije svega, biti halifa samom sebi, pa onda ostalim ljudima i stvorenjima. Onaj ko ne može kontrolirati svoje strasti, on je izgubljen, gluh, slijep i nijem. Naš Gospodar u Kur'anu, a.š., kaže: ***"Reci ti Meni ko će uputiti onoga ko je strast svoju za Boga svoga uzeo, onoga koga je Allaha znajući u zabludi ostavio. I sluh njegov i srce njegovo zapečatio, a pred oči njegove koprenu stavio. Ko će mu, ako neće Allah, na Pravi put ukazati? Zašto se ne urazumite?"*** (Al-Gašijah, 23)

Šta se desilo s narodima koji su odbili prihvatiti post, a povelili su se za strastima svojim? O tome vrlo slikovito govori Kur'an, a.š. Za Nuhov, a.s., narod Allah, dž.š., kaže: ***"Bit će naroda kojima ćemo davati da uživaju, a koje će poslije snaći naša kazna nenasna".*** (Hud, 47)

Kakav je bio bilans te kazne? Svi su stradali osim onih koji su se ukrcali u lađu s Nuhom, a.s. Za narod Ad, koji se nije odazvao Hudu, a.s., Allah, dž.š., kaže: ***"Eto to je bio Ad, on je dokazuje Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim i pristajao uz svakog silnika i inadžiju. I prokletstvo je na ovom svijetu stalno bilo s njim, a biće i na Sudnjem danu. Ad doista nije vjerovao u Gospodara svoga; daleko neka je Ad, narod Hudov."*** (Hud, 59-69)

Čujmo kako je završio narod Semud: ***"A one koji su činili zlo, pogodio je strašan glas i oni su u zemlji svojoj ostali mrtvi, nepomični. Kao da na njoj nisu nikada ni postojali. Semud doista u Gospodara svoga nije vjerovao, daleko neka je Semud!"*** (Hud, 67-68)

Za one pak koji htjedoše spaliti Ibrahima, a.s., na lomači, samo zato što ih je zvao u vjeru, Svevišnji kaže: ***"I htjedoše da ga na muke stave, ali mi njih učinismo poniženim"***. (Saffat, 98)

Narod Sodome i Gomore bahato se ponio prema vjerovjesniku Lut, a.s. Tražili su da im dozvoli odnos s melekima u vidu muškaraca.

Takav zakon nije nikada zaživio ni u džungli. O postu poslije tako gnusnih postupaka nije moglo biti ni govora. Jesu li onda realizovali svoje nakane? Ne, ni u kom slučaju: ***"I kada pade naredba naša, Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore, bi dolje i na njih kao kišu grumenje od pečena blata spustismo, koje je neprekidno sipalo - obilježeno od Gospodara tvoga - a ono nije daleko ni od jednog nasilnika"***. (Hud, 82-83)

Narod Ejke je ostao gluh na poziv Šuajba, a.s: ***"Oni koji su zlo činili, pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli, kao da na njoj nikada nisu ni postojali. Daleko bio Medjen kao i Semud."*** (Hud, 94-95)

Za sve te narode kao i krajeve, Alah, dž.š., kaže: ***"Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava, kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje njegovo je zaista bolno i strašno."*** (Hud, 102)

Na koncu, Bošnjaci su u drugoj polovici dvadesetog vijeka u rubnim područjima Bosne gotovo potpuno zaboravili na post. Prodali su istinski post za lažno bratstvo i jedinstvo. Pitam njih i sve nas: gdje je to bratstvo i jedinstvo? Njega više nema, a nema ni preko 200.000 Bošnjaka. Ovi primjeri jasno pokazuju da narodi koji budu ignorisali post, gube sigurnost i budućnost.

Svevišnji je propisao post svim narodima samo da bi Njega uvažavali i grijeha se klonili. Oni koji budu Allaha štovali i grijeha izbjegavali, živjet de normalnim i prirodnim životom. Oni neće tugovati za prošlošću, niti će strahovati za svoju budućnost. Za njih neće biti bezizlazne situacije. Milostivi kaže: ***"To je savjet za onoga koji u Allaha i onaj svijet vjeruje, - a onome ko se Allaha boji, On će izlaz naći"***. (At-Talaq, 2)

Također de ga opskrbiti odakle i ne očekuje, a kada se na Allaha osloni neće mu više niko biti potreban: ***"I opskrbiće ga odakle se i ne nada; onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će doista ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio."*** (At-Talaq, 3)

Vjernik živi, radi, bori se na ovom svijetu, da bi zaradio oprost grijeha. To je za njega najveća pobjeda, a takvaluk je put u oprost i veliku nagradu. Milostivi kaže: **"A onome ko se bude Allaha bojao - On će preko ružnih postupaka njegovih preći i još mu veliku nagradu dati"**. (At-Talaq)

Muttekijama de Allah, dž.š., olakšati život, mada de nekada kao pojedinci izvršavati projekte jedne skupine, ili skupina - poduhvate velikih naroda. Allah, dž. š., kaže: **"A onome ko se Allaha boji on će sve što mu treba učiniti dostupnim."** (At-Talaq, 4) U drugom ajetu iste sure Milostivi nam to još više približava, kada kaže: **"Jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao. Allah će sigurno poslije tegobe slast dati"**. (At-Talaq, 7)

Na koncu, odlučimo sami kako ćemo se ponijeti prema Allahovim propisima, posebno prema postu. Da li ćemo učiniti ono što su učinili narodi koje je Allah, dž.š., pomeo sa lica Zemlje, i kazao da su daleko, što znači da neće nikada više dobiti šansu na dunjaluku, a ahiret su već izgubili. Ili ćemo se, pak, prihvatiti bogobožnosti, dobiti obilnu opskrbu, sigurnost i izlaz iz svake situacije, te zaraditi oprost grijeha i bezgraničnu Allahovu nagradu?

Gospodaru naš, daj da budemo među onima kojima de Allah oprostiti i nagradu dati! Amin!

BITKA NA BEDRU¹

Snagu i veličinu bedrovske bitke vidimo u sveprisutnosti iste u našim životima, bili mi toga svjesni ili ne. Svako od nas ima svoj Bedr koji mora dobiti ako želi do konačnog cilja "fethu mekke" (oslobođenja Mekke) i čišćenja Allahove kuće tj. naših srca.

Piše: prof. Seid Silajdžić

"Allah vas je pomogao i na Bedru, kada ste bili malobrojni - zato se bojte Allaha, da biste bili zahvalni -, kad si ti rekao vjernicima: "Zar vam neće biti dovoljno da vam Gospodar vaš tri hiljade meleka u pomoć pošalje? Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježenih." (Alu Imran, 123.-125.)

Svaki narod ima događaj koji se pamti, prepričava, prenosi s koljena na koljeno, ulijeva nadu, daje snagu novim pokoljenjima. Kod svih muslimana, bez izuzetka, to je bitka na Bedru. Iz ove bitke već vijekovima mi crpimo pouke, i snagu da nastavimo dalje, ustrajemo u našoj borbi na ovom svijetu i pripremimo se za bolji svijet. Za nas Bošnjake koji živimo u okruženju takvom kakvo je, ovaj događaj ima posebnu važnost i snagu. Ta bitka je velika, iako nije sama po sebi samostalana u historiji, gledano samo iz aspekta broja sudionika, jedan naprema tri. Niti je velika po svojim posljedicama. Bilo je u historiji veliki broj bitaka koje su mijenjale svijet. Ako pogledamo historiju islama vidjet ćemo da su muslimani izvojevali takve pobjede u bitkama poslije kojih su nestajale cijele države i imperije. Međutim, te bitke nisu toliko važne i uticajne koliko je to Bedr.

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *SEMERKAND*, specijalno ramazansko izdanje, septembar 2008. god., Izdavač: Udruženje građana Semerkand, Sarajevo.

Samo po sebi se postavlja pitanje po čemu je Bedr toliko velik i važan da četrnaest vijekova obasijava naša srca i ulijeva toliku nadu? Šta je u toj bitci toliko važno da i danas ljudi pišu knjige o tom događaju? Kako je moguće da se svake godine, svakog ramazana govori o ovoj bitci a da čovjeku nije dosadno te da svaki put nađe neku novu poruku i novu snagu i nadu?

Pokušat ćemo u ovom tekstu uzeti još neke od pouka, poruka bedrovske bitke. Prije svega treba ukazati na osnovne greške koje pravimo. Zaboravljamo da je cijelokupni život Muhammeda a.s. božanska poruka dostavljena svim ljudima tako da nema momenta "praznog" hoda u njegovom životu. Neki zagovaraju da se njegov život od rođenja treba uzeti kao pouka. Od samog rođenja do objave on je odgajan božanskim odgojem te i u tome ima i leži poruka za sve ljude. Taj period ne sadrži u sebi naredbodavni karakter kao poslije objave, ali je podstrek i šablon koji nam može i treba biti uzor u životu. Posljedica ovakvog promišljanja je da se njegov život posmatra parcijalno, uzimaju se pouke iz dijelova a ne iz cijeline. Samim tim veoma često naše sagovornike dovodimo u zabunu, jer je nemoguće da osjetite veličinu i ljepotu poslaničke misije, iz sitnih djelića.

Muhammed a.s. je poslan da nas usavrši i izdigne iz najnižih nizina i dovede do najveće blizine, Gospodaru svjetova. On a.s. je poslan da od sirove, bezlične mase, odnjeguje čovjeka dostojnog božanske blizine. Gledano na ovakav način jasno je da se to postigne samo uz ustrajnost, veliki trud i napor. Najvažnije od svega je shvatiti da je to proces koji je odredio i preko Poslanika nam dostavio Allah dž.š. Navedeno nam ukazuje da bitku na Bedru moramo posmatrati kao dio opšteg procesa kojim čovjek mora proći da bi došao do željenog cilja. Taj proces traje od prve objave pa do preseljenja Poslanika a.s. na ahiret. Taj proces ulema je podijelila na dva velika dijela: mekanski i medinski preiod. Ovo nam ukazuje da vjernik u principu ima dvije etape. Prva etapa, mekanski period, u kojem čovjek spoznaje nužnost postojanja Allaha dž.š.. Ona traje do hidžre. Druga, medinski period, u kojoj de doći do uspostavljanja sistema življenja i međuljudskih odnosa. Sama hidžra je napuštanje jednog stanja, načina života i prelazak na

viši, bolji, organizovaniji stadij. Jednostavnije rečeno napuštanje grijeha i besmislenog načina života.

U ime Allaha dž. š...

Čovjek koji uspješno savlada prvu etapu, mekkanski period, te uspješno obavi hidžru sa svim uvjetima koji su jasno pokazani u hidžri Božijeg poslanika a.s., sigurno će veoma brzo imati svoj Bedr. Ovdje moramo napomenuti da je ostavljanje i najmanjeg griješenja ustvari hidžra. Samim tim podrazumijeva nakon toga Bedr. Ta bitka će biti identična u svim nijansama s Poslanikovim a.s. Bedrom.

Ovdje ću pokušati uspostaviti samo neke paralele bedrovske bitke i naših života. Svako od nas može pogledati u svoj život te vidjeti gdje se nalazi.

Nakon vraćanja čovjeka iz nemara i bezbožnosti, po učinjenoj hidžri, prvo pitanje koje ga slama je: kako raditi sve u ime Allaha dž.š.? Pojavi se strah od licemjerstva koji ga često obeshrabljuje, pa mu izgleda nemoguće ostati vjernikom. Ovaj strah sputava muhadžire do te mjere da veoma često ostavljaju svoja materijalna prava, bojeći se da to nije u ime Allaha dž.š.. U ovome razmišljanju srdačno ih potpomažu "stari" vjernici, koji bi trebalo da su ensarije. Međutim, taj strah je pokazatelj ispravnosti učinjene hidžre. Dokaz za to je da se licemjerstvo, munafikluk, pojavljuje tek nakon hidžre. Po nekim izvorima ta riječ nije ni postojala prije iste. Druga potvrda da je borba za materijalnim pravom dozvoljena, pa čak i preporučena, što je jasno pokazano u nijjetu ashaba. Oni su krenuli da sačekaju karavanu koja je prenosila njihov imetak. Znači, izašli su zbog karavane a svakom je jasno da Božiji poslanik a.s. ništa nije radio osim u ime Allaha dž.š.. Neka nas ne iznenadi ako se nakon naše hidžre naš imetak umanjuje, jer je to čišćenje. I ashabi nisu stigli karavanu. Milostivi daje više i Njegove riznice su neiscrpane.

Potruga za karavanom, slanje izvidnica, konsultacije i još je mnogo detalja o kojima treba voditi računa.

Zatrpavanje tri bunara

Nakon što su stigli na Bedr Božiji Poslanik a.s. i ashabi zarobljavaju tri mekanska mladića. Od njih dobijaju informacije o broju i položaju neprijatelja. Zatim uz konsultacije određuju svoj položaj. Svako od nas na početku svog hidžretskog života morao bi da se dobro informiše i da zauzme najbolji mogući položaj u odnosu na svog neprijatelja. A neprijatelj mu je svako ko ga želi vratiti u predhidžretsko stanje, stanje nemara i gafleta. Od važnijih priprema kod Poslanika a.s. i ashaba r.a. je da su zatrpali tri od četiri bunara. Poručuju nama da zatrpamo izvore oboljenja koja su prisutna u našim srcima. Ona su različita od pojedinca do pojedinca. Neki od tih izvora su izvori ljubomore, zavidnosti, srdžbe, pohlepe, ljubavi za dunjalukom, strasti, oholosti, i slično. Treba da se ostavi jedan izvor, a to je izvor znanja, mudrosti, sabura i sličnog. Ovi izvori i njihovo zatrpavanje, te ostavljanje jednog izvora, je teško prepoznati sam, te je potrebno imati nekoga ko je tome vješt. Poznata je stvar da su ideje o položaju i zakopavanju bunareva Poslaniku a.s. dali određeni ashabi koji su bili vješti u tome. U naše vrijeme to znanje je dato poslanikovim naslijednicima (varisima). Oni su obučeni za taj posao od svojih prethodnika.

Dvije milosti: kiša i san

"Kad je On učinio da se radi sigurnosti svoje u san zavedete i s neba vam kišu spustio da bi vas njome očistio i da bi od vas šejtanovo uznemiravanje odstranio i da bi srca vaša jakim učinio i njome korake učvrstio." (El-Enfal, 11.)

Nakon detaljnih priprema, na Allahovog miljenika a.s. i ashabe se spušta posebna milost i bereket u obliku kiše i sna. Te dvije milosti smiruju i daju snagu. Mi to osjetimo, prepoznamo kod sebe, tako što u momentima kada bi po svim ljudskim zakonima trebalo da odustanemo, naša srca su potpuno smirena i nepokolebljiva da ustraju na pravom putu.

Nakon što su mušrici došli na bojno polje Allah dž.š. je dao da ih vjernici vide kao malobrojne, a i mušrici su vjernike vidjeli kao malu skupinu. Ova Allahova milost je neizmijerna. Vjerniku često govore: "A kako ćeš sad? Hoćeš li moći izdržati?" I u pravilu on odgovara: "To nije veliki problem", ma kako taj problem stvarno izgledao i realno bio veliki. To je milost Milostivog da nam dâ viđenje svih problema manjim nego što stvarno jesu. Čini da u očima neprijatelja izgledamo slabašni i nesposobni. Tako nas ohrabri, pa ne gubimo nadu. Njihovi komentari su: "Ma kakav on!" ili "Nema u njemu snage da izdrži!" što uveliko umanjuje njihovu koncentraciju i snagu da ometu vjernika na njegovom početku. Poslanik a.s. i ashabi bacaju po šaku pijeska prema mušricima a Allah dž.š. daje da prašina pogađa u oči svakog od mušrika. Oni ne jurišaju na neprijatelja nego ga čekaju da on napadne. Nažalost, danas nailazimo na ljude koji su tek došli tevbe, tek se počeli pripremati za boj, i umjesto da sačekaju napad oni su ti koji nasrću. I sve iz početka. Umjesto da, o svom stanju, bace prašinu ljudima u oči oni ga objelodanjuju. To je pogrešan potez zbog kojeg gube bitku.

Božija mudrost je i to što je mušrika bilo tri naprema jedan. Moglo ih je biti i više i manje. To je Allahu dž.š. lahko. Poruka nama je više nego jasna: vjernik je uvijek napadnut sa tri strane. Najčešće nalazimo da je prvi neprijatelj sam šejtan prokleti, zatim bližnji iz kuće ili familije ili komšiluka, a najgori je onaj u nama samima, naš nefš, naš ego. Pogledajmo sebe kada treba da uradimo bilo kakav hajrat ili ostavimo bilo kakvo loše djelo. Kako tada reagujemo? Prvo imamo veliku borbu u sebi, veliko samoubijeđivanje. Kada to savladamo i računamo da je tome kraj, počnu nas iz naše bliske okoline odvrćati i savjetovati kako to nije nužno potrebno. Ako i to savladamo obavezno jarani, kolege na radnom mjestu, razni "dobrodušnici", na sve načine nas odvrćaju, pa i prijete, ne mogu da shvate kako možemo biti toliko

"slijepi" te ne uviđamo svoju grešku. U samoj bitci pojedini ashabi su se posebno istakli te bi bilo lijepo da vidimo ko su, koje su njihove osnovne karakteristike. Oni simbolizuju naše nutarnje pozitivne snage. One u nama postoje i kao takve su dar Božiji. Na nama je da ih otkrijemo i iskoristimo.

Velik je Bedr. Trebalo bi nam vremena i prostora samo da pobrojimo detalje o kojima bi morali razmišljati. Njihov sadržaj i poruka nije do danas i neće do Sudnjeg dana biti otkrivena. Veoma je interesantno primjetiti zašto Allah dž.š. šalje toliki broj meleka kao ispomoć i u čemu je tu mudrost? Kako se nevjernici spremaju za njihov Bedr? Ko je i zašto od ashaba bio odsutan iz bitke? O ovim i drugim detaljima pisat ćemo nekad u narednim prilikama.

Plijen

Nakon što su se ashabi vratili iz bitke raspitivali su se o ratnom plijenu. Način njegove podjele objavljen je u suri "El-Enfal" (plijen). Ovaj dio nije ni potrebno posebno objašnjavati. Više je nego vidno kako se mi ponašamo kada dobijemo bilo kakvu bitku. Kur'an nam jasno ukazuje kako bi trebalo da se ponašamo i kako da dobit dijelimo. Najbitnije je shvatiti da dobit pripada Allahu dž.š. i Njegovom miljeniku Muhammedu a.s.. Podjela ratne dobiti je njihova. Hvala Allahu dž.š. što je tako. Na nama je da to okabulimo kako bi mi imali koristi na oba svijeta.

Snagu i veličinu bedrovske bitke vidimo u sveprisutnosti iste u našim životima, bili mi toga svijesni ili ne. Svako od nas ima svoj Bedr koji mora dobiti ako želi do konačnog cilja "fethu mekke" (oslobođenja Mekke) i čišćenja Allahove kuće tj. naših srca.

Molim Uzvišenog da nas pomogne na Njegovom putu.

RAMAZANSKO PODSJEĆANJE NA UČESNIKE BEDRA I NAŠE BOSANSKE ŠEHIDE I GAZIJE¹

Muslimani Bedra borili su se samo za svoja ljudska prava, pravo na život, vjeru, čast, imetak, dostojanstvo, kao i muslimani Bosne. Borili su se u ime Allaha i On je bio njihov pomagač. Da se muslimani Bosne nisu borili za iste ciljeve, ne bi bila tako izdašna i očita Božija pomoć. Jer samo Allahovom voljom i pomoći, muslimani su opstali na ovim bosanskohercegovačkim prostorima.

Piše: Šefko Sulejmanović

U životu Božijeg Poslanika i prvih vjernika desila se najveća bitka za vrijeme ramazana, a to je Bitka na Bedru. Ovom Bitkom Allah dž. š je odvojio period poniženja i slabosti od perioda hrabrosti i dostojanstva, odnosno snage i učvršćenja Božijeg Poslanika i vjernika. To je bila slavna pobjeda i prekretnica u uzlaznoj putanji muslimana. U vrijeme Bitke na Bedru Poslanik je podigao ruke ka nebu, skrušeno moleći Allaha dž.š. sve dok mu nije pao ogrtač sa ramena: *Dragi Bože, Tvoja pomoć koju si mi obećao! Dragi Bože tvoja pomoć koju si mi obećao! Gospodaru moj, ako dozvoliš da ova skupina danas bude poražena, neće Te imati ko veličati i slaviti na Zemlji nakon današnjeg dana!*

Ebu Bekir se zabrinuo za Poslanika, zagrlio ga i stavio mu ogrtač preko ramena, te blago rekao: Božiji Poslaniče, nakon tvoje dove Allahu dž.š., On će ti sigurno podariti što je obećao. I Allah ga je pomogao veličanstvenom pobjedom. **„Allah vas je pomogao na Bedru, kada ste bili malobrojni - zato se bojte Allaha, du biste bili zahvalni.”** (Alu Imran, 123)

---

¹ Tekst je objavljen u *Preporodu*, br. 18/884, 15. septembar 2008. god.

I sve se to desilo u mjesecu ramazanu u mjesecu oprosta, milosti i dobročinstva, u mjesecu u kome duša bude otrgnuta od svih okova koji joj ne dozvoljavaju tako veličanstven let i tako snažan zamah i uspon. Noć uoči Bitke, bila je uoči petka, 17. ramazana, 2. godine po Hidžri, odnosno 624. godine po rođenju Isa alejhisselama. Hrabrost, odlučnost i promišljenost odnijele su pobjedu nad ohološću, nadmenošću i umišljenošću. Iako su bili malobrojniji, njih oko tri stotine, Bitka se završi velikim uspjehom muslimana i teškim porazom mušrika, koji su imali oko hiljadu boraca. U redovima muslimana bilo je četrnaest šehida, šest muhadžira i osam ensarija.

Kao da je oduvijek bilo neke sličnosti, u imenu, poruci, simbolu Bedra i Bosne. Bedr je malo mjesto, okruženo pustinjom. Bedr ima svoje izvore, svoju herojsku prošlost, svoje šehide, svoje muhadžire i svoje ensarije, svoga vođu. I Bosna je takva, puna bistrih izvora, brzih rijeka, prošlost joj je slavna, zemlja natopljena krvlju šehida iz koje rastu zlatni ljiljani. U svojoj dugoj, hiljadugodišnjoj povijesti, Bosna je imala svoje sjajne uspone, ali i tamna vremena. Svoje najstrašnije dane Bosna je doživjela i preživjela u agresiji vođenoj od 1992. do 1995. godine. Napadnuti, prevareni, izdani, ostavljeni, razoružani, bosanski muslimani, muhadžiri i ensarije, na čelu sa svojim vođom, našli su snage, hrabrosti, volje, a ponajviše vjere u srcu, stali u odbranu dina i domovine. Branili se i odbranili. Sačuvali i obraz i život.

Muslimani Bedra borili su se samo za svoja ljudska prava, pravo na život, vjeru, čast, imetak, dostojanstvo, kao i muslimani Bosne. Borili su se u ime Allaha i On je bio njihov pomagač. Da se muslimani Bosne nisu borili za iste ciljeve, ne bi bila tako izdašna i očita Božija pomoć. Jer samo Allahovom voljom i pomoći, muslimani su opstali na ovim bosanskohercegovačkim prostorima. A kome je On pomagač taj ne može biti pobijeden. ***„Ako vas Allah pomogne, niko vas neće moći pobijediti, a ako vas ostavi bez podrške, ko je taj ko vam, osim Njega, može pomoći? I samo u Allaha neka se pouzdaju vjernici.”*** (Alu Imran, 160.)

Kod muslimana Bedra probudio se osjećaj ponosa, osjećaj riješenosti da grade svoju budućnost svojom snagom i svojim

umijećem, da sami kreiraju svoju sudbinu. Nisu željeli više da podnose teror i poniženje idolopoklonika. Ako je borba bila jedino rješenje, pristali su i na borbu. Svima je jasno da muslimani u Bosni nisu željeli rat. Sve su učinili da do rata ne dođe. Kada je to postalo neizbježno, između poniženja i borbe, izabrali su borbu. Da su pristali na (po)nuđene uslove sa strane, možda rata nebi ni bilo, ali nebi bilo ni muslimana.

Mekanski idolopoklonici su nadmeno izašle iz svoga grada, uhranjeni, dobro opremljeni, naoružani, uvjereni u svoju pobjedu; Bili su opijeni svojom snagom, brojnošću i vojnom opremom; Spremni na svaku vrstu nasilja i ponižavanja; Već su sebe vidjeli kako se vraćaju slavni svojim kućama, sa bogatim plijenom. Kur'an ih ovako opisuje: **„Da se pokažu svijetu, nadmeno su iz svoga grada izašli da bi od Allahova puta odvrćali.“** (Al-Anfal, 47.)

Dok mušrici tri dana prije borbe piju vino i slušaju zavodljive pjevačice, koje uz pjesmu i defove bodre svoje ratnike i ponižavaju islam i muslimane, dotle muslimani, smireni i odlučni, provode vrijeme u namazu i dovi, osjećajući miris dženneta. Upravo kao i mekanski idolopoklonici, tako su i neprijatelji islama i muslimana, uz pjesmu i piće, kidisali na Bosnu i Bošnjake u proljeće 1992. godine. Bili su uvjereni u svoj brzi trijumf. Poručivali su nam otvoreno, sa skupštinskih govornica, ako do rata dođe da muslimani ne mogu da se odbrane, da je to put u nestanak muslimana. Mržnja je navirala iz njihovih usta. Oči su im sijevale bijesom. Spremili su se da bezdušno ubijaju, ruše, pale, pljačkaju, ponižavaju. Tako su i počeli, baš na Ramazanski bajram u Bijeljini, pa dalje uz Drinu.

Kada je otpočeo žestoki boj na Bedru, mušrici su bili iznenađeni snagom i odlučnošću vjernika. Nespremni da odgovore na njihovu odlučnost, bili su zbunjeni. Rado bi ustuknuli, ali već je bilo kasno. Utihnula je pjesma. Umjesto pjesme čuo se vrisak i smrtni hropac. Pale su žrtve, veće nego što su i sanjati mogli. Tako je bilo i sa našim agresorima. Krenuli su sa pjesmom i, u početku sve je bilo kao pjesma. A onda se sve pretvorilo u noćnu moru. Hrabri branioci Bosne, poput gazija sa Bedra, ustali su da brane svoj prag i svoj din. Naši agresori,

umjesto sa plijenom i slavom, dopremani su svojim kućama u kovčezima, umjesto pjesme, pratila ih je nijema pogrebna povorka.

Bedr je imao svoga vođu, svoga komandanta. Ashabi su ga slušali i štitili. Grupa mladića na čelu sa S'ad ibn Muazom štitila je Allahova Poslanika, Ako su osjećali strah, bio je to strah za Poslanikom i njegovim životom. Drugog straha nije bilo. Bosna je u najtežim danima svoje historije imala svog lidera, svoga vođu, koji je nosio islam u srcu. Poslanik mu je bio uzor. Kur'an je izvor na kome je napajao svoju dušu vjerom, hrabrošću i mudrošću. Sam je govorio: *"U islamu sam uvijek tragao za onim njegovim univerzalnim vrijednostima, koje ne razdvajaju nego spajaju ljude i koje potvrđuju, kako to Kur'an časni uči, da svi potječemo od jednog čovjeka i od jedne žene, dakle da smo jedan rod i da smo podijeljeni u plemena i narode, kako opet kaže Kur'an časni, ne da jedni drugima činimo zlo, nego da se međusobno upoznajemo. Stoga vjerujem i vjerovat ću da služeći islamu i muslimanima, istovremeno služim svim ljudima dobre volje."* Naš vođa ličio je na svoj narod, zato ga je narod i volio, poštovao i odlučno slijedio.

Bedr je značio novi početak prvih muslimana. Bosanski otpor označio je novo buđenje za bosanske muslimane. Bedr je pokrenuo novu snagu ljudskog duha, kao što je i „Čudo bosanskog otpora" pokrenulo sve muslimane svijeta. Bedr je neponovljiv primjer ljudske solidarnosti, kao što je i bosanska herojska borba pokrenula islamski svijet na jedinstvo i neviđenu solidarnost. Na Bedru su pale sve maske. U Bosni je cijeli svijet pokazao svoje lice i naličje. Bedr je natjerao mnoge ljude, muslimane i nemuslimane, da se preispitaju ko su i gdje su? Bosanski otpor natjerao je mnoge u svijetu da promijene svoj odnos prema muslimanima. Od izdaje i pretvaranja, do priznanja i uvažavanja. Muslimani svijeta, shvatili su da su hrabrost, volja, odlučnost i spremnost na žrtvu, sa čvrstom vjerom u Allahovu pomoć, uslov za život u slobodi. To su lekcije Bedra.

Nur koji je zapaljen na Bedru, potaknuo je mnoge ljude da razmisle o islamu, da priđu muslimanima i prihvate islam. Bedr je podigao ugled muslimana u očima svih ljudi. Plemenske vođe širom Arabije

dolaze u Medinu nudeći savez sa Allahovim Poslanikom. Nakon Bedra, iz dana u dan, broj muslimana bio je sve veći. Rat u Bosni zapalio je jedan novi plamen. Mnogi su tek tada u svijetu čuli za Bosnu i bosanske muslimane. Glas o herojskoj borbi bosanskih muslimana pronio se širom svijeta. Iz Bosne se proširio nur islama tek nakon agresije. Bosna je dobila i svoje nove prijatelje.

Nakon Bedra, Poslanik s.a.v.s. se zalagao za opismenjavanje muslimana. Svaki ratni zarobljenik, ako je bio pismen, zadobijao je slobodu pod uslovom da poduči deset nuslimana čitanju i pisanju. Bosna je ranjena, pokradena, poharana i osiromašena, ali je preživjela. Njena mladost treba svoju budućnost. Kao i nakon Bedra, u Bosni je okrenuta nova stranica života. Poslanik je opismenjivao muslimane i tako ih pripremao da znaju čitati znakove vremena. Nadamo se da će nove generacije muslimana u Bosni shvatiti da nam je budućnost u obrazovanju, da će novu stranicu života u Bosni znati čitati i, na najljepši način predstavljati islam i muslimane, i ovdje i u svijetu. To je naš Bedr.

Čuvajući sjećanja na Bedr, čuvajmo u svome sreću vječnu kur'ansku poruku: **„O vjernici, ako Allaha pomognete, i On će vama pomoći i korake vaše učvrstiti.“** (Muhammed, 7) Allah će pomoći samo onoga ko čuva i pomaže Njegovu vjeru. Allah se obavezao da pruži pomoć iskrenim vjernicima: „Naša je dužnost pomoći vjernicima.“ (Er-Rum, 47)

Muslimani jesu u teškoj situaciji. Allah koji sve motri je na strani vjernika i dobročinitelja, i to nikako ne smijemo izgubiti iz vida, bez obzira na trenutno stanje muslimana i vijekovne zavjere spram njih. Allah nikada u historiji nije dao da zulum nadvlada i zavlada potpuno svijetom.

A pobjeda je blizu, ma koliko je mi smatrali stranom i dalekom. **„Allahova pomoć i pobjeda su blizu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike!“** (Es-Saff, 13) Istina je velika i ništa je nadvisiti ne može. **„Allah će učiniti da svjetla Njegova uvijek bude, makar to nevjernicima ne bilo po volji.“** (Es-Saff, 8) **„Ishod će, zaista, u korist čestitih biti.“** (Hud, 49)

Neka Uzvišeni Allahov podari svoj rahmet svim učesnicima
Bedra i našim bosanskim šehidima.

Amin!

ZADNJA TREĆINA RAMAZANA¹

Noći oživljavamo dobrovoljnim namazima, dovama i zikrovima. Danonoćno se družimo s Kur'anom, učenjem, slušanjem mukabela i čitanjem prijevoda. Ustvari, svi naši ramazanski ibadeti i sve te njegove ljepote i blagodati vežu se za taj veličanstveni trenutak za čovječanstvo - početak objave Kur'ana, do čega je došlo upravo u ramazanu.

Piše: Ishak Sedić

Čitajući brojnu literaturu i slušajući predavanja naših vaiza o mubarek ramazanu spoznali smo da je to najodabraniji mjesec u hidžretskoj godini, da je to mjesec posta i mjesec objave Kur'ana. Svi koji ga poste osjetili su da su u njemu zdraviji i raspoloženi, da u njima ima više pažnje, osjećanja i pomaganja drugih i, da su nafaka i opskrba veće. U ramazanu su propisani posebni ibadeti koji vjernicima mijenjaju ritam svakodnevnog života. Precizno je određeno kada prestajemo s jelom i pićem - u ranom periodu sehura - cijeli dan čuvamo svoj post, da bismo, s radošću i zadovoljstvom, što smo u ime Allaha postili, dočekali iftar, opet, u tačno određeno vrijeme.

Poslanik, s.a.v.s., je opisujući odlike i vrijednosti ramazana, rekao da je prva njegova trećina rahmet - Allahova milost, druga magfired - Allahov oprost, a posljednja - oslobađanje Njegovih robova od džehennemske vatre. Dok je ovaj rad pripreman, već je prolazila prva trećina ramazana s nadom da smo bili u okrilju Allahove milosti, kojom On sve obuhvata i s kojom ćemo, ako Bog da, biti uvedeni u Džennet. Iskreno čineći tevbu, brojni postači se nadaju da će im biti oprašteno, kako im je Njihov Gospodar obećao. U zadnjoj trećini još više pojačavamo svoje ibadete i maksimalno se trudimo da iskoristimo

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 98, oktobar 2007. god.

blagodati i ljepote ovog odabranog mjeseca. Poslanik, s.a.v.s., je tako činio i nama preporučio: *Kada bi nastupila zadnja trećina ramazana, Allahov Poslanik, s.a.v.s., provodio bi noći u ibadetu, budio bi svoju porodicu i trudio se da ibadet bude što potpuniji.* (Buharija i Muslim)

Brojni su razlozi za nag dodatni trud i povećanje ibadeta u zadnjoj trećini ramazana, osobito u njegovim noćima. Tih deset noći su najodabranije noći u hidžretskoj godini, a u njima je i najodabranija noć u godini, Lejletul-kadr, kao što je najodabranijih deset dana u hidžretskoj godini prvih deset dana mjeseca zul-hidžeta, u kojima je najodabraniji dan u godini - Dan Arefata.

Noć kadr (Lejletul-kadr)

U trećem ajetu poznate kur'anske sure El-Kadr, koja govori o vrijednosti noći Lejletul-kadr, kaže se: ***"Noć kadr je bolja od hiljadu mjeseci."*** To je period od 83 godine, dakle, čitav ljudski život. Znači, ibadetiti te noći vrijedi više nego sve vrijeme u ljudskom životu u kojem nema te noći. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: *"Tražite Lejletul-kadr u deset posljednjih dana ramazana."* (Muttefekun alejhi)

U narednim hadisima još više nam ju je približio: *"Tragajte za njom u jednoj od neparnih noći zadnje trećine ramazana."* (Muttefekun alejhi) *"Tražite je u deset posljednjih noći, a ako neko bude slab ili nemoćan, neka je ne propusti tražiti u sedam posljednjih dana."* (Ahmed, Muslim)

Od tih neparnih zadnjih sedam noći ramazana najbliža noći Lejletul-kadr je dvadeset i sedma noć. To saznajemo iz hadisa u kojem Ubejj ibn Ka'b, r.a., kaže: *"Tako mi Allaha, ja znam koja je to noć! To je noć koju nam je Poslanik, s.a.v.s., naredio da provodimo u ibadetu, a to je 27. noć."*

Važno je naglasiti da u preostalim noćima zadnje trećine ramazana treba da pojačamo ibadet, da ih ukrasimo noćnim namazom, učenjem Kur'ana, zikrova i dova i drugim dobrim djelima. Najmanje što

musliman može učiniti je da ustrajno, svaku ramazansku noć, bude u džematu na jaciji i sabahu, jer je to kao da je ibadetio cijelu noć. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: *"Onaj ko klanja jaciju u džematu kao da je klanjao pola noći, a ko klanja i sabah u džematu, kao da je klanjao cijelu noć."* (Ahmed, Muslim)

I'tikaf

I'tikaf, također, obuhvata zadnju trećinu ramazana, jer počinje iza ikindije namaza 20. dan ramazana i traje do akšama uoči Bajrama, tj. do isteka ramazana. Sama riječ i'tikaf znači boravak jedne ili više osoba u džamiji u kojoj se klanja svih pet namaza u ibadetu, učenju Kur'ana, dova i zikrova. Omer, r.a., prenosi: *"Allahov Poslanik, s.a.v.s., boravio je u džamiji zadnjih deset dana ramazana."* (Buharija) U jednoj Aišinoj, r.a., predaji stoji: *"Vjerovjesnik, s.a.v.s., boravio je u džamiji u pobožnosti posljednjih deset dana ramazana, sve dok ga Allah nije pozvao Sebi, a nakon njega, i'tikaf su prakticirale njegove supruge."* (Buharija)

Cilj i'tikafa u jednom naselju je da barem neko bude konstantno u ibadetu, posebno radi iščekivanja najodabranije noći - Lejletul-kadra. Ostali vjernici u zadnjoj trećini ramazana povećavaju ibadet i u kućama i u džamijama iščekujući Noć kadr.

Sadekatul-fitr

Musliman je obaveza dati vitre(ta) za sebe i za svoju porodicu. Vrijeme izvršavanja ove obaveze je prije bajram namaza. Cilj davanja sadekatul-fitra je da se i siromašni opskrbe u danima našeg velikog praznika - Ramazanskog bajrama. Praksa pokazuje da, kada je riječ o opskrbi, svi postači redovno daju vitre, pa čak i oni, koji iz određenih razloga ne poste. Samo oni najugroženiji, koji bi mogli primiti vitre zbog teškog materijalnog položaja nisu u mogućnosti da ih

daju. Abdullah b. Omer prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio davanje sadekatul-fitra svakom slobodnom muslimanu i robu, muškarcu i ženi, velikom i malom, u iznosu jednog sa'a hurmi ili sa'a ječma. (Buharija) Naša ulema se usaglasila da se vitre mogu dati i u novcu, što je znatno lakše, a za siromašne povoljnije. Visinu iznosa vitreta po osobi regulišu organi Islamske zajednice. I u ovom vremenu imamo u svojoj rodbini, komšiluku ili džematu one koji su itekako ugroženi, porodice u kojima niko ne radi, a gdje se posti i praktikuju ostali islamski obredi.

Naredni hadis ukazuje na višestruku namjenu i veličinu propisa davanja sadekatul-fitra: *"Alejhisselam je odredio sadekatul-fitr onome ko posti, da mu posluži kao čišćenje od posljedica besposlena govora i nepristojnih riječi, te kao opskrba siromašnima."* (Ebu Davud i Ibnu Madždže)

Svaki musliman koji sa puno radosti provodi ove dane mubarek ramazana u postu i drugim ibadetima nada se Allahovoj milosti, oprostui brojnim nagradama. To je Poslanik, s.a.v.s., i obećao u poznatom hadisu koji govori o odlikama ramazana, gdje se, na kraju, ističe: *"...i prašta im se (postačima) u zadnjoj noći. Na to je neko rekao: O Allahov Poslaniče, je li ona Lejletul-kadr? Ne, nego kada neki radnik svoj posao do kraja uradi, onda mu se za taj posao isplati naknada i plaća."* (Ahmed)

Iskoristimo preostale dane i noći ovogodišnjeg ramazana jer ne znamo koji nam je zadnji ramazan. Koliko je samo nage rodbine, prijatelja, komšija od prošlog ramazana preselilo na ahiret. Molim Allaha, dž.š., da i njima i nama ukabuli i primi post, namaze i druge ibadete i dobra djela.

RAMAZAN KAO PRILIKA JAČANJA MEĐULJUDSKIH ODNOSA²

Islam ne dozvoljava da ljudi jedni drugima čine nepravdu ili da jedni drugima izazivaju psihičke traume vrijeđanjem, psovkama, potcjenjivanjem, klevetom i sl. "Allah mi je objavio da budete skromni i da so ne hvališete i ne uzdižete jedni nad drugima." (hadis) "Nije (pravi) vjernik onaj koji vrijeđa, niti onaj koji proklinje, niti onaj koji so nepristojno izražava (i pri tome svaku mjeru prekoračuje), niti onaj koji je bestidan." "S kim god da sam raspravljao - želio sam da istina bade na njegovoj strani." (Omer b. Hattab, r.a.)

Piše: Abdulkadir Indžić

Međuljudski odnosi predstavljaju jednu od najvažnijih tema o kojoj bismo trebali povesti računa u ovom mubarek mjesecu, te doprinijeli uspostavljanju zdravih odnosa koji su postali ozbiljno narušeni.

Trenutno se veliki broj ljudi i društava, kako kod nas tako i u svijetu, odnose jedni prema drugima veoma loše, suprotno svim načelima etike. Ljubomora, zavist, ogovaranje, agresivnost, negativne misli, nepoštivanje uleme, itd. su samo neke od negativnih pošasti koje, nažalost, haraju među našim svijetom. Međuljudski odnosi u islamu su bili i ostali najljepši i najsvjetliji primjer onoga kako bi ljudi trebali postupati jedni prema drugima. Svaki musliman koji čuva svoju vjeru i praktikuje islamsku etiku u praksi je uzorit i omiljen među ljudima koji ga okružuju. Musliman je primjer i oličje društvenog bića kojeg krase bogobožnost i islamski moral. Vjerovjesnik, s.a.v.s., veli: "Poslan sam da usavršim naravi kod ljudi." (bilježi Ahmed)

---

² Tekst je objavljen u *Preporodu*, br. 18/884, 15. septembar 2008. god.

Uvažavanje osjećaja drugih

Islamsko ophođenje prema drugima dostiže svoj vrhunac onda kada se osjećajima sagovornika posveti posebna pažnja. Islam ne dozvoljava zakulisne, mutne radnje, niti dopušta uzdizanje nad drugima. Također, islam ne dozvoljava da ljudi jedni drugima čine nepravdu ili da jedni drugima izazivaju psihičke traume vrijeđanjem, pskovkama, potcjenjivanjem, klevetom, i sl. Sve navedno uništava povjerenje, opterećuje i unazađuje uspostavljene veze i ruši temelje ljubavi i povezanosti.

Od lijepih načina ophođenja kojima poziva islam, a koji uvažavaju osobnosti čovjeka i vode računa o njegovoj duhovnoj komponenti možemo spomenuti slijedeće:

1. Ispoljavanje ljubavi i ophođenje prema drugima uz ljubav i poštovanje. Poslanik, s.a.v.s., u hadisu koji bilježe Buharija i Muslim veli: *"Niko od vas neće istinski vjerovati dok svome bratu ne bude želio ono što želi samome sebi."* Kako bi bratska ljubav bila uzajamna, potrebno je da se ona ne krije, te da se brat musliman obavijesti o tome da mu se obraća iz ljubavi prema njemu. U autentičnom hadisu stoji: *"Kada neko od vas zavoli svoga brata muslimana, neka mu to i kaže."* (Sahih el-džami' es-sagir od Alban ja)

2. Čuvanje od činjenja nepravde ljudima i ponižavanja. Imam Muslim u "Sahihu" bilježi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Musliman je muslimanu brat - neće mu nepravdu činiti, neće ga ostaviti na cjedilu i neće ga ponižavati."*

3. Čuvanje od uznemiravanja drugih. Poslanik, s.a.v.s., u hadisu koji bilježi Muslim, veli: *"Svatom muslimanu su zabranjeni i sveti: krv (život), imetak i čast drugoga muslimana."*

4. Skromnost i čuvanje od oholosti. Uzvišeni Allah, dž.š., veli: *"I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nedmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog."* (Lukman, 18.) A u hadisu

koji bilji Muslim stoji: *"Allah mi je objavio da budete skromni i da se ne hvališete i ne uzdižete jedni nad drugima."*

5. Suzdržavanje od pretjerane hvale drugih, jer bi onoga koji se hvali mogla spopasti zanosna oduševljenost i opčaranost samim sobom, pa da se pođe razmetati i šepuriti. Buharija, Muslim i Ebu Davud bilježe od Ebu Bekreta, r.a., da je jedan čovjek pretjerano hvalio drugog čovjeka u prisustvu Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Teško tebi! Posjekao si vrat svome drugu."* Ovo je ponovio tri puta, a zatim rekao: *"Ako je neophodno da neko nekoga pohvali, onda neka kaže: `Ja mislim tako i tako, a Allah najbolje zna kakav je on, i to samo ukoliko stvarno tako misli. Jer, niko nikoga ne može prije Allaha čestitim proglasiti."*

6. Čuvanje od diskreditiranja ljudi onim s čime nije upoznat i u što nije siguran, tj. čuvanje od iznošenja potvora. U hadisu koji bilježe Buharija i Muslim stoji: *"Čuvajte se sumnjičenja, jer je sumnjičenje najlažniji govor."*

Kultura vođenja dijaloga

Istinski vjernik u razgovoru sa drugima ima poseban odnos uvažavanja, iskreno govori, te u komunikaciji koristi blage izraze i lijepe riječi. Uz to, on sagovornika sluša uz puno poštovanje. Njegove riječi moraju biti jasne i razumljive, povodeći se u tome za Vjerovjesnikom, s.a.v.s.. U hadisu koji bilježi Ebu Davud od Aiše, r.a., stoji da je, opisujući način komuniciranja Poslanika, s.a.v.s., rekla: *"Resulullahov, s.a.v.s., govor je bio upečatljiv i jasan, tako da su ga razumijevali svi koji slušaju."*

Buharija i Muslim bilježe da je Poslanik, s.a.v.s., govorio tako jasno, da neko broji njegove riječi, uspio bi ih izbrojati. Kada vjernik razgovara sa ljudima, trebao bi se čuvati ponavljanja i dugog govora, kako ne bi izazvao dosadu kod sagovornika. Vjernik mora težiti tome da u razgovoru sa drugima odabire lijepe i korisne teme. Ebu Hurejre,

r.a., veli da je Poslanik, s.a.v.s, rekao: *"Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, neka govori dobro ili neka šuti."* (Buharija i Muslim)

Kultura ponašanja nalaže da se sluša ono što sagovornik govori - bez upadanja u riječ - čak i onda kada je to što sagovornik govori od ranije poznato slušaocu. Jedino u slučaju da sagovornik očito griješi, može se ispraviti, ali na lijep i primjeren način. Prenosi se od poznatog učenjaka i velikana Ata' b. Ebi Rebbaha da je rekao: "Nekada mi neki mladić govori nešto, a ja ga slušam kao da to ranije nisam čuo, iako sam to čuo još prije nego se on rodio."

Ako se u toku razgovora javi potreba za debatom i raspravom, vjernik zadržava pribranost i smirenost, ne podiže glas, nego raspravlja sniženim tonom, povodeći se za riječima Lukmana koje nam objavljuje Uzvišeni Allah: ***"U hodu budi odmjeren, a u govoru ne budi grlat; ta najneprijatniji glas je revanje magarca!"***

Vodič vjernika tokom debate i njegov krajnji cilj je dolazak do istine. Prenosi se od Omera, r.a., da je rekao: "S kim god da sam raspravljao - želio sam da istina bude na njegovoj strani."

Ono o čemu treba strogo voditi računa je izbjegavanje rasprave koja ide u smjeru griješenja, tj. koja vodi ka nekontrolisanoj svađi. Imam Tirmizi bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"Nijedan narod nije zalutao nakon upute koja mu je data dok se nije počeo prepirati i međusobno svađati."* Zatim je Vjerovjesnik proučio slijedeći ajet: ***"A naveli su ti ga (Isa, a.s.) kao primjer samo zato da bi spor izazvali, jer su oni narod svadalački."***

Kultura razgovora nalaže vjerniku da se čuva uvreda, psovki i potejnjivanja sugovornika. U hadisu koji bilježe Buharija i Muslim stoji da je Resulullah, s.a.v.s., rekao: *"Psovanje (vrijeđanje) muslimana je grijeh, a ubiti ga - kufr."*

A u djelu "Edebul-mufred" Buharija bilježi hadis: *"Nije (pravi) vjernik onaj koji vrijeđa, niti onaj koji proklinje, niti onaj koji se nepristojno izražava (i pri tome svaku mjeru prekoračuje), niti onaj koji je bestidan."*

Odnos prema ulemi

Ulema u islamu ima posebno mjesto. Učenjacima pripada najviši stepen u društvu, jer Uzvišeni Allah, dž.š., veli: **"Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje."** Njihov stepen dolazi odmah nakon stepena vjerovjesništva, jer Vjerovjesnik, s.a.v.s., u hadisu poručuje: **"Učenjaci su nasljednici Božijih poslanika."**

Islam poziva na iskazivanje poštovanja prema učenjacima, podstiče na to da se okoristimo njihovim znanjem, da prisustvujemo njihovim predavanjima i da im pružimo poštovanje koje im i priliči.

Onaj ko se usudi da o učenjacima govori ružne stvari i da ih vrijeđa, taj vrijeđa i Poslanika, s.a.v.s., i umanjuje svoj islamijet. Ibn Abbas, r.a., veli: "Ko uvrijedi fekiha (učenjaka fikha), taj je uvrijedio i Poslanika, s.a.v.s., a ko uvrijedi Poslanika, taj je uvrijedio i Allaha, dž.š."

Neki od vidova lijepog ophođenja prema ulemi sa:

- Ispoljavanje ljubavi i poštovanja prema učenjacima, jer su oni ti koji su najbogobojazniji među ljudima. Govoreći o toj karakteristici učenjaka, Uzvišeni veli: **"A Allaha se boje od robova Njegovih - učeni."** Tavus b. Kejsan je rekao: "Ispoljavanje poštovanja prema učenjaku je sunnet, zbog visokog položaja koji oni imaju kod Allaha, dž.š."

- Slušanje uleme i povodeње za njom. Uzvišeni Allah, dž.š., veli: **"O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim."** Učenjaci kažu da se pod "predstavnicima" u ovom ajetu misli na ulemu i nadređene vladare, a učenjaci su i nasljednici Božijih poslanika. Jer, učenjaci ljudima prenose Allahove propise, pozivaju na dobro i upućuju ih. A Gospodar svjetova nam

naređuje da slijedimo one koji su upućeni: *"Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put."*

- Konstantno posjećivanje učenjaka kako bismo se okoristili njihovim znanjem, kako bismo proširili svoje spoznaje i kako bismo ih upitali o stvarima koje su nam nepoznate. Uzvišeni Allah, dž.š., veli: *"...Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se upuste u vjerske nauke..."* A u drugom ajetu stoji: *"... pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate."*

Vrhunac lijepog ponašanja

Abdul-Melik ibn Mervan je jednom prilikom ušao kod Muavije, a kod njega je bio `Amr ibn el-'As, na. Nazvao je selam, nakratko sjeo (ne želeći da ometa razgovor Muavije i `Amra), te ustao i udaljio se. Muavija je, vidjevši to, rekao: "Kako divno ponašanje od strane ovoga mladića!"

'Amr na to doda: "Okitio se sa četiri lijepa svojstva, a odbacio tri loša. Lijepo se odnosi prema tebi kada ga sretneš, kada govori - lijepo govori, kada mu se obraćaš - pomno i uljudno prati tvoj govor i sa oponentima blago raspravlja. A ostavio je šalu sa onim čiji mu je intelektualni nivo nepoznat, ostavio je govor o onome što ga se ne tiče i druženje sa ljudima koji pogrdno kritikuju i prigovaraju."

VRIJEDNOST RAMAZANSKOG UDJELJIVANJA I NOĆI LEJLETUL-KADR¹

Allahov Poslanik, s.a.v.s., veli: *"Najbolja sadaka je sadaka u ramazanu."* Ibn Abbas, r.a., kaže: *"Božiji Poslanik, s.a. v s., je bio najplemenitiji čovjek, a opet, najplemenitiji je bio u mjesecu ramazanu."* *"Ko provede noć Lejletu-l-kadr u namazu vjerujući i nadajući se Allahovoj nagradi bit će mu oprošteni prethodni grijesi."* (Buharija i Muslim)

Piše: Abdulkadir Indžić

Udjeljivanje u mjesecu ramazanu ima svoju posebnost, jer za udjeljeni imetak predstoji velika nagrada kod Allaha, dž.š. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je bio najdarežljiviji čovjek, a posebno je bio darežljiv u ramazanu i bio brži u činjenju dobra od poslanog vjetra. U jednom hadisu Vjerovjesnik, s.a.v.s., veli: *"Najbolja sadaka je sadaka u ramazanu."* (Tirmizi)

Hasan el-Basri, rahimehullah, navodi: "Nisam vidio nesretnijeg u svom imetku od škrtca. Cijeli život na dunjaluku posveti njegovom sakupljanju i na ahiretu polaže račun što ga nije udjeljivao. Na dunjaluku mu sigurnost imetka od eventualnog nestanka predstavlja trajnu brigu, zabrinutost i zaokupiranost. Na ahiretu mu od grijeha nema spasa. Na dunjaluku živi život siromaha, a na ahiretu polaže račun bogataša."

Dužnost prema siromašnim muslimanima

---

¹ Tekst je objavljen u *Preporodu*, br. 19/861 od 01. oktobra 2007. god.

Nahraniti siromašnog je jedan od vidova udjeljivanja sadake u ramazanu. Uzvišeni Allah, dž.š., u Kur'anu veli: ***"I hranu su davali - mada su je i sami željeli - siromahu i siročetu i sužnju. Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo! Mi se Gospodara našeg bojimo, onog Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti. I njih će Allah strahote toga Dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati."*** (El-Insan, 8.-11.)

Dobri prethodnici su bili ustrajni u hranjenju siromaha i tome su davali prednost nad mnogim ibadetima, bez obzira radilo se o hranjenju gladnog ili pobožnog prijatelja, jer nije uvjet da dotični bude siromašan u vršenju ove vrste ibadeta. Alejhisselam kaže: *"O ljudi, nazivajte selam, nahranite, održavajte rodbinske veze i klanjajte navečer dok ljudi spavaju, ući ćete mirno u Džennet."* (Bilježe Ahmed i Tirmizi.) Iz ove vrste ibadeta proizilaze mnogi drugi ibadeti: uspostavljanje međusobne ljubavi sa svojom braćom u islamu kojima si priredio obrok, pa to biva razlogom tvog ulaska u Džennet: *"Nećete ući u Džennet sve dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati sve dok se ne budete međusobno voljeli."* (Bilježe Muslim, Tirmizi, Ebu Davud i Ahmed.) Putem ovog ibadeta ti provodiš vrijeme u društvu dobrih ljudi i nadaš se nagradi radi njihovog potpomaganja u vršenju dobrih djela. Ibn Omer, r.a., veli: *"Došlo je vrijeme kada svako misli da je on preči da mu pripadnu dinari i dirhemi od svoga brata muslimana. A ja sam čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s., kako kaže: Kada ljudi postanu krajnje škrti u pogledu dinara i dirhema, u kupoprodaji budu koristili 'inu (vrstu kamate u kupoprodaji), kada im glavna preokupacija budu poljoprivredna dobra, i kada ostave borbu na Allahovom putu, Allah će dati da budu poniženi i to poniženje neće ukloniti dok se ne vrate svojoj istinskoj vjeri."*

Primjeri udjeljivanja prvih generacija muslimana

U vrijeme Omera, r.a., svijet je zadesila sušna godina i finansijski teško stanje. A jedna karavana iz Šama, koja se sastojala od hiljadu deva natovarenih raznom hranom i odjevnim predmetima, zaustavila se u Medini, kod Osmana, r.a. Trgovci su se utrkivali ko će

prije doći do karavane i tražili su od Osmana, r.a., da im proda robu. On ih upita: "Koliko mi zarade nudite?" Oni odgovoriše: "Pet posto." Osman reče: "Našao sam Onoga Ko će mi dati više." Trgovci mu rekoše: "Ne znamo nikoga od trgovaca među nama ko će ti dati veći procenat." Tada im Osman reče: "Našao sam Ko će mi dati za svaki dirhem sedam stotina dirhema, pa i više. Našao sam Uzvišenog Allaha kako kaže: ***Oni koji imanja svoja troše na Allahovom putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. A Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjereno dobar i sve zna.***" (Al-Baqara, 261.)

Možete li vi, o trgovci, ponuditi više od toga? O trgovci, uzimam vas za svjedoke da sam cijelu karavanu i sve ono što je na njoj - od pšenice, brašna, ulja, masla, odjeće i dr. - poklonio siromasima Medine. Ona je sadaka za siromašne muslimane!"

Pravedni vladar Omer bin Abdul-Aziz je tokom svoje vladavine naredio svim većim gradovima Šama da evidentiraju svakog slijepca, nepokretnog i onoga koji pati od hronične bolesti, te radi bolesti nije u mogućnosti da obavlja namaz. Odredio je vodiča za svaku slijepu osobu, a za svaku dvojicu hroničnih bolesnika odredio je čovjeka koji će se brinuti o njima. Zatim je naredio da se sačini spisak svih jetima, pa je za svakih pet jetima odredio osobu koja će ih paziti i ravnopravno se starati o njima. Također, naredio je davanje pomoći siromašnim neudatim ženama, i otvorio javnu kuhinju za sve siromahe, bijednike i putnike namjernike, obraćajući pažnju na kvalitet hrane.

Omer ibn Abdul-Aziz, r.a., je također jednom obaviješten da je jedan od njegovih sinova kupio prsten i ukrasio ga dragim kamenom koji je koštao hiljadu srebrenih dirhema. Napisao mu je i poslao pismo u kojem mu je rekao: "Obaviješten sam da si kupio dragi kamen za svoj prsten u vrijednosti od hiljadu srebrenih dirhema. Nego ti to odmah prodaj, i tim novcem nahrani hiljadu gladnih i siromašnih. Zatim kupi sebi željezni prsten i na njemu iskleši: Smilovao se Allah onome koji zna koliko uistinu vrijedim!"

Traženje noći Lejletul-kadr

Allah, dž.š. u Kur'anu veli: *"Mi smo ga počeli objavljivati u noći Kadr - a šta ti misliš šta je noć Kadr?"* (El-Kadr, 1.-2.) Allahov Poslanik, s.a.v.s., u hadisu veli: *"Ko provede noć Lejletu-l-kadr u namazu vjerujući i nadajući se Allahovoj nagradi bit će mu oprošteni prethodni grijesi."* (Buharija i Muslim) Vjerovjesnik, s.a.v.s., je tražio Lejletu-l-kadr i naređivao svojim ashabima da je traže. Budio je svoju porodicu zadnjih deset noći ramazana kako bi Lejletu-l-Kadr proveli u ibadetu. U "Musnedu" Imama Ahmeda se bilježi od Ubadeta, a on od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: *"Ko je provede u namazu tražeći je, zatim je potrefi bit će mu oprošteni prethodni i naredni grijesi."*

Od nekih ashaba i tabi'ina se navodi da su praktikovali kupanje i mirisanje u zadnjih deset noći iščekujući noć Lejletu-l-kadr koju je Allah, dž.š., odlikovao i uzdigao na posebno mjesto. Iz tih razloga, preporučuje se onima koji su potrošili svoje živote ni u šta, da nadoknade ono što ih je prošlo u noći Lejletu-l-kadr jer se ona smatra dijelom života. Učinjeno dobro djelo u njoj je vrijednije i bolje od djela u hiljadu drugih mjeseci, onaj kome bude uskraćeno njeno dobro - na gubitku je.

Noć Lejletu-l-kadr pada u zadnjoj trećini ramazana i to u neparnim noćima, a najvjerovatnije je to dvadeset sedma noć, jer Muslim bilježi od Ubej ibn Ka'aba, Allah sa njim bio zadovoljan, sljedeće: *"Tako mi Allaha ja zaista znam koja je to noć, to je noć u kojoj nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da je provedemo u klanjanju namaza, a to je dvadeset sedma noć."* Ubej se zaklinjao na to govoreći: *"Znak o kojem nas je obavijestio Vjerovjesnik, s.a.v.s., je da sunce narednog dana izađe bez sjaja."*

Od Aiše, r.a., se prenosi da je upitala: *"O Allahov Poslaniče, ako potrefim noć Lejletu-l-kadr šta ću u njoj učiti? Odgovorio je: Uči Allahu, zaista si Ti onaj Koji praštaš i voliš praštanje, pa mi oprosti."* (Ahmed i Tirmizi)

Molimo Allaha, dž.š., da nas učini od onih koji redovno udjeljuju zekat i sadekatul-fitr i provode mubarek noći ramazana u ibadetu i traženju noći Lejletu-l-kadr kako bi zaradili Allahovu milost i oprost.

BAJRAMSKE POČASTI MU'MINIMA¹

Hvala Allahu Uzvišenom Koji nas je odlikovao uputom jasnom i savršenom, Koji nas je počastio Poslanikom najodabranijim, svijetlim uzorom ljudima, Koji nam je darovao život i zdravlje pa evo dočekasmo i ispostismo još jedan mjesec Alahove milosti i oprosta, mjesec ramazan.

Piše: dr. Halil Mehtić

I ovaj Ramazanski bajram dočekujemo s pomiješanim osjećajem tuge i radosti. Tužni smo zato što s mubarek mjesecom odlaze i određene privilegije i povlastice koje mu'mini u drugim danima nemaju. Tužni smo zato što nam u ušima odzvanjaju veličanstvene riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: „*Kada bi moj ummet bio svjestan ramazana, poželio bi da on traje cijelu godinu.*” Tužni smo i zbog toga što je dio naših rođaka, prijatelja i komšija tokom plemenitog mjeseca pokazivao arogantnost, javno jedući, pijući i pušeći, te tako prkoseći volji Gospodara svih ljudi i svega postojećeg. Tužni smo i zbog toga što će mnoge džamije ostati bez džemata i što će se mnogi Bošnjaci prepustiti nemaru i ponovo zapostaviti namaz kao stub naše vjere. Oni kao da ne znaju da je naš Gospodar, tebareke ve teala, vječno živ i da od nas traži stalnu pokornost, a ne samo tokom ramazana. Tužni smo i plačni za ramazanom i zbog toga što za njim plaču nebesa, Zemlja i meleki, o čemu Džabir, radijallahu anhu, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

„Kada nastupi zadnja noć ramazana rasplaču se nebesa i Zemlja i meleki zbog onoga što je snašlo ummet Muhammedov, s.a.v.s.” Neko je upitao: 'Allahov Poslaniče, a šta je to što zadesi ummet te noći?' A on je odgovorio: 'Odlazak ramazana je musibet zbog toga što

---

¹ Tekst je objavljen u časopisu *NOVI HORIZONTI*, br. 98, oktobar 2007. god.

su dove u njemu uslišane, sadake primljene, dobročinstva umnožena, a kažnjavanje odgođeno." (Durretun-nasihin)

Radosni smo jer smo u tom blagoslovljenom mjesecu postili, klanjali, Kur'an učili, sadaku i zekat dijelili, iftare pripremali, dove upućivali, zikirili... U najkraćem - što smo ga proveli u pokornosti našem Stvoritelju. Radosni smo i zbog toga ćemo sa svojom braćom u vjeri, u velikom broju, izaći da klanjamo bajram-namaz, nadajući se Allahovom oprostima i milosti. Radosni smo i zbog toga što džamijske safove popunjavamo i osnažujemo i našim evladima koji su garant da će se, inša-Allah, još dugo u našim kućama i džamijama dočekivati i klanjati bajrami.

Radosni smo zbog počasti koje nam je naš Gospodar, kao klanjačima bajrama, iz svoga obilja pripremio. Radosni smo jer se zbog naše pokornosti u ramazanu i izlaska na bajram-namaz Uzvišeni hvali pred Svojim melekima. O tim bajramskim darovima postačima i klanjačima govori se u nekoliko predaja.

Izađite plemenitom Gospodaru!

Prenosi se od Enesa, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *„Kada ljudi isposte ramazan i izađu da klanjaju bajram, Allah Uzvišeni rekne: 'O meleki Moji, svaki čovjek za trud svoj očekuje nagradu, posvjedočite da je nagrada onih koji su ispostili ramazan i izašli da klanjaju bajram - Moj oprost. Potom jedan od meleka uzvikne: O Muhammedov ummete, vratite se svojim kućama, vaša loša djela zamijenjena su dobrim. A Allah Uzvišeni rekne: 'O robovi moji, postili ste i iftarili u Moje ime, neka su vam oprošteni grijesi." (Zubdetul-vaizin)*

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: *„Kada osvane dan Bajrama Allah pošalje Svoje meleke koji se spuštaju u sve krajeve svijeta i kliču: 'O ummete Muhammedov, izađite plemenitom Gospodaru! 'Kada se pojave na musallama (džamijama), Uzvišeni rekne: 'O Moji meleki,*

svjedočite da sam im zbog sevaba za njihov post darovao Moje zadovoljstvo i oprost.."

Podsjećanje na Sudnji dan

Rečeno je da bajram na dunjaluku treba da podsjeća na sudnji dan na ahiretu. Kao što ljudi izlaze pješke ili jašući, luksuzno ili skromno obučeni - u odjeći različitog kvaliteta - razdragani i nasmijani ili zabrinuti i plačni, slična će situacija biti i na ahiretu, kao što Allah Uzvišeni spominje u Kur'anu: ***"Onoga dana kada čestite kao uzvanike pred Milostivim skupimo, a kada u Džehennem žedne grešnike potjeramo."*** (Merjem, 85-86)

"Dan kada će se u rog puhnuti, pa ćete vi, sve skupina po skupina, dolaziti." (En-Nebe', 18)

"Na Dan kada će neka lica pobijeljati, a neka pocrnjeti." (Ali Imran, 106)

Enes bin Malik je rekao: „Vjernik u životu ima pet bajrama (radosti): Prvi je, svaki dan koji mu prođe bez upisanog grijeha. Drugi je, dan kada napusti ovaj svijet s imanom i šehadetom, sačuvan od šejtanskih spletki. Treći je, dan kada uspješno pređe preko Sirat ćuprije, kada bude siguran od užasa Sudnjeg dana i kada bude pošteđen ruku dušmana i džehennemskih zebanija. Četvrti je dan kada uđe u Džennet i spasi se Džehennema. Peti je dan kada bude gledao u svoga Uzvišenog Gospodara." (Durretun-nasihin)

Dan našeg zahvaljivanja na uputi i oprost

Iako je Bajram dan naše sveopće radosti i veselja, kada se međusobno posjećujemo, gostimo i darujemo, on se, ipak, ne smije pretvoriti u lumpovanje ili u pijančenje, što se dešava u nekim sredinama. Naime, neki jedva čekaju da se završi ramazan kako bi se

što prije vratili svom starom načinu života. Tako, odmah prvi dan Bajrama čak i piju alkohol. To je znak da ramazan nije ostavio pozitivnog utjecaja u njihovim dušama i da nije izgradio traženu bogobožnost. Bajram je dan kada mislimo na Allaha, kada mu zahvaljujemo i kada ga slavimo i veličamo zbog upute i milosti koja nam je darovana, i što nam je oprošteno zbog ibadeta i pokornosti Allahu, dž.š., u ramazanu. U tom blagdanu Uzvišeni nas posmatra pogledom milosti i blagodarnosti i zato namojmo prkositi Gospodaru svjetova našom nepokornošću i grijehom. Ostanimo robovi Milostivog, a ne robovi svojih strasti i šejtana prokletog. Prokletnik se raduje našim slabostima i grijehu, a žalosti ga naša pobožnost i odanost principima vjere.

Vehb bin Munebbih prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *„Zaista Iblis, neka je Allahovo prokletstvo na njega, svakog Bajrama zovne i sakupi svoje pristalice (šejtane) koji mu reku: 'Gospodaru naš, ko te je rasrdio pa da ga uništimo?' On rekne: 'Nije niko, nego me je rasrdilo to što Allah Uzvišeni u ovome danu, ummetu Muhammedovom oprašta grijeh. Od vas danas tražim da ih navodite na užitke, strasti i pijenje alkohola, sve dok ih Allah ne zamrzi.'"*

Stoga će svako razuman nastojati sustegnuti u tom dann od svojih strasti i svega zabranjenog, ustrajavajući u pokornosti Allahu, dž.š. U tom smislu Vjerovjesnik, s.a.v.s., je rekao: *„Trudite se da na Bajram dijelite sadaku, činite dobročinstva, klanjate namaz, dijelite zekat i da Allaha što više slavite i veličate, jer to je dan kada vam Allah Uzvišeni prašta grijeh, kada uslišava vaše dove i kada vas posmatra pogledom milosti.“* (Durretul-vaizin)

Nekom radost, nekom tuga

Bajram je, za većinu muslimana, dan veselja i radosti, ali u nekima on pobuđuje osjećaje tuge i žalosti. Na Bajram mnogi plaču zbog činjenice da ga proslavljaju bez svojih najmilijih. Koliko će i ovaj Bajram biti plačnih majki zato što nisu sa svojim sinovima šehidima,

djece što nisu sa svojim očevima, supruga što nisu sa svojim muževima, sestara i braće što nisu sa svojom braćom. Šehidske porodice su naša trajna briga i prve u prioritetu naše pažnje i bratske saosjećajnosti. Ublažimo im bajramsku tugu našim zijaretima, pristojnim hedijama, nasmijanim licima i krajnjom brigom za razumijevanje njihovih potreba. Posebnu pažnju pokažimo prema jetimima jer su njihova srca najranjivija. Dok se ostala djeca sa svojim očevima raduju bajramima i njihovim čarima, jetimi bajrame dočekuju potišteni i tužni što i oni nisu uz svoje očeve. Pokazati milost i pažnju prema njima ubraja se u velika i boguugodna djela. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je govorio da „džehennemaska vatra neće dotaći ruku koja pomiluje kosu jetima“, kao i to „da će on i skrbnik jetima zajedno biti u Džennetu.“

I sam je vodio računa o jetimima, što pokazuje i sljedeći primjer. *Enes b. Malik, na., priča da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jednom izašao radi klanjanja bajram-namaza i na putu do džamije susreo grupu djece koja su se igrala. Nedaleko od njih, po strani, sjedio je dječak oskudno obučen koji je plakao. 'Dijete, što plačeš, što se i ti ne igraš?', pitao ga je Vjerovjesnik, s.a.v.s. Ne prepoznavši Poslanika, s.a.v.s., dječak je rekao: 'Čovječe, umro mi je baba, majka mi se preudala, prisvojen je moj imetak i očuh me istjerao iz moje kuće, tako da ja nemam ni odjeće ni obuće, ni hrane ni stana. Kada danas pogledam djecu koja imaju očeve, sjetim se svoga babe pa me obuzme tuga i zato plačem.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., ga je uzeo za ručicu i rekao mu: 'Jesi li zadovoljan da ti ja budem umjesto oca, Aiša da ti bude majka, Alija amidža, Hasan i Husejn braća, a Fatima da ti bude sestra.' Tek tada, dječak je shvatio da je to bio Allahov Poslanik, s.a.v.s. Nakon toga je rekao: 'Kako da ne budem zadovoljan, Allahov Poslaniče!' Resulullah, s.a.s.v., ga je uzeo u naručje i ponio svojoj kući, lijepo ga obukao, nahranio i namirisao najljepšim mirisom. Dječak je, poslije, sretan istrčao među djecu koja su ga, primijetivši promjene na njemu, pitala: 'Šta ti je? Do maločas si bio plačan i tužan, a sada si veseo i sretan?' 'Da, bio sam gladan, pa sam se najeo. Bio sam skoro go, pa sam se lijepo obukao. Bio sam siročić, a sad mi je Allahov Poslanik umjesto oca, Aiša umjesto majke, Alija umjesto amidže, Hasan i Husejn umjesto braće, a Fatima umjesto sestre, pa kako da ne budem sretan i veseo! '*

Čuvši to, djeca su rekla: 'Kamo sreće da su naši očevi izginuli na Allahovom putu pa da i mi dospijemo u takvo društvo!' Nakon što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., preselio na ahiret, dječak je istrčao iz kuće i od žalosti počeo da baca prašinu po sebi vičući na sav glas: 'Ponovo sam ostao sam i postao jetim!' Čuvši to Ebu Bekr es-Siddik, radijallahu anhu, preuzeo je dječaka da brine o njemu." (Durretun-nasihin)

Gospodaru naš, očisti naša srca, učini ih osjećajnim i zbliži ih! Daruj nam još mnogo ramazana. Uputi nas na djela kojima si Ti zadovoljan i koja Ti voliš i budi zadovoljan nama. Spasi nas zavisti, zuluma i neprijateljstva naših dušmana i budi nam zaštitnik i pomagač! O kako si Ti divan Zaštitnik i divan Pomagač!